

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
*Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar*

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**A sport kapuőrei – miként szabja meg a
sportszövetségek szabályozási autonómiáját az
uniós versenyjog?**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024. november 15.

NYILATKOZOM, HOGY A DOLGOZAT ÉRDEMI RÉSZÉHEZ MESTERSÉGES INTELLIGENCIA
ALKALMAZÁSOKAT NEM VETTEM IGÉNYBE.

Tartalomjegyzék

I.	Bevezető.....	5
II.	Miért 'speciális' a sport?.....	9
1.	<i>A sport sajátos szociális és (sport)közgazdaságtani alapvetései.....</i>	<i>9</i>
2.	<i>Az európai sportmodell sajátosságai.....</i>	<i>12</i>
3.	<i>A 'lex sportiva', mint transznacionális privát-jogrend</i>	<i>14</i>
3.1.	<i>A sportszövetségek szabályzó funkciója.....</i>	<i>14</i>
3.2.	<i>A svájci Sportdöntőbíróság, mint a lex sportiva „építész”</i>	<i>16</i>
3.3.	<i>A „sportbíráskodás” feletti kontroll</i>	<i>17</i>
III.	A feltételes sportautonómia uniós jogi keretei.....	21
1.	<i>A belső piaci imperatívusz, mint a beavatkozás alapja</i>	<i>21</i>
2.	<i>A jogi kontroll megalapozása az uniós belső piac jogának tükrében.....</i>	<i>23</i>
3.	<i>A jogi kontroll gyakorlása konkrét esetekben.....</i>	<i>24</i>
3.1.	<i>Az egyes szabályokkal kapcsolatosan lefektetett elemzési keret.....</i>	<i>25</i>
3.2.	<i>A Bíróság sportszövetségek intézményi struktúrájával kapcsolatos joggyakorlata</i>	<i>28</i>
IV.	Paradigmaváltás a trilógia tükrében.....	32
1.	<i>Az EUMSZ. 165 cikkének (alkotmányos?) jelentősége</i>	<i>32</i>
2.	<i>Az uniós versenyjog hatékonyabb érvényesítése</i>	<i>34</i>
2.1.	<i>Államok az államban</i>	<i>34</i>
2.2.	<i>Sajátosság vagy hatékonyság? – paradigmaváltás a járulékos korlátozások doktrínájában ...</i>	<i>36</i>
2.3.	<i>A „kiszervezés” hajnala</i>	<i>37</i>
V.	Konklúzió	39
	Hivatkozott források	41
	<i>Irodalomjegyzék.....</i>	<i>41</i>
	<i>Jogesetek.....</i>	<i>44</i>
	<i>Jogforrások.....</i>	<i>46</i>
	<i>További források.....</i>	<i>47</i>

„A sport minden férfi és nő örökségének a része, és hiánya soha nem pótolható.”
Pierre de Coubertin báró¹ (1863-1937)

I. Bevezető

„Harc az európai futball lelkéért.”² Ilyen szalagcímek sora lepte el az európai újságok hasábjait 2021. áprilisát követően, mikor a „piszkos” 12 csapat kifejezte csatlakozási szándékát az ún. Szuperliga-projekthez. A csapatok kiválni terveztek az európai klubfutball vérkeringéséből, hogy egy zárt ligához csatlakozzanak, ahol a szereplők dönthetnek az általuk megtermelt bevételek elosztásáról. Szurkolók tüntetéseinek sorozatát, sportszövetségek által belengetett szankciókat és Európa politikai vezetőinek megszólalásait követően a klubok nagyrésze visszakozott. Felszínre került azonban a régóta mélyben megbúvó kérdés: ki jogosult irányítani a sportokat – ki őrzi valójában a futball, vagy bármely más sport, lelkét?³ Milyen szempontok és értékek alapján szükséges irányítani a sportot? Dönthetnek saját jogon a klubok, hogy kilépnek a jelenlegi keretektől, és saját maguk alkotnak egy új ligarendszert? Mi ebben a folyamatban a szerepe a szurkolóknak, vagy maguknak sportolóknak?

Akárhogyan is válaszoljuk meg a fenti kérdéseket, felmerül a kérdés, hogy: milyen jogi szabályok irányadóak?

Az, hogy a sportklubok szeparatizmusa a sportszövetségek létének és sportirányítás struktúrájának ilyen fokú megkérdőjelezéséhez legélesebben a futballban vezetett, nem meglepő. Talán ez az a sportág, ahol az elmúlt pár évtized gazdasági folyamatai a leglátványosabban vezettek oda, hogy megkérdőjelezésre kerülhet a sport alapvető fogalma is: továbbra is tekinthető ez a civil időtöltésből kiinduló, általában helyi közösségek közötti versengésért való *játéknak*;⁴ vagy immár a sport sokkal inkább egy *termék*, amely globálisan küzd a fogyasztók – monetizálható – figyelméért?

Az Európai Bizottság (a továbbiakban: **Bizottság**) 2018-as felmérései alapján az Európai Unió (a továbbiakban: **EU**) GDP-jének 2,12%-át tette ki a sportágazat, amellyel megelőzte a számítógépes programozás és tanácsadás iparágát.⁵ Ez kiválóan példázza, hogy amennyire

¹ A Nemzetközi Olimpiai Bizottság (NOB) társalapítója, a modern olimpiai játékok atyja.

² The Editorial Board, Financial Times. *A battle for the soul of European football*. 2024. április 19.

³ J ZGLINSKI. *Who Owns Football? The Future of Sports Governance and Regulation after European Superleague*. LSE Legal Studies Working Paper No. 9/2024.

⁴ SÁRKÖZY Tamás. *A sport, mint az állami-jogi és az önszabályozás határterülete*. Állam- és Jogtudomány, 2000/3-4. 211.

⁵ Európai Bizottság, Oktatásügyi, Ifjúságpolitikai, Sportügyi és Kulturális Főigazgatóság. *Study on the economic impact of sport through sport satellite accounts*. Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2018. 15.

közösségi esemény és ünnep a sport, legalább annyira bír kereskedelmi jelentőséggel is. Ebből következik, hogy a „*Gyorsabban, magasabbra, erősebben!*” olimpiai jelszó teljesítése mellett hasonlóan fontos a sportesemények gazdasági hatásának kiaknázása. Emiatt a közelmúltban egyre inkább előtérbe került a sport szabályozása és irányítása területén szinte teljhatalmú sportági szövetségek szerepének átgondolása.

Adott egy, a régmúltban gyökerező sportszövetségi struktúra, amely sokáig szinte teljes immunitást igyekezett elérni a „rendes” állami jogi kontrollal szemben egy szinte önálló és autonóm jogrendet létrehozva, amit már-már egy államéhoz hasonlíthatunk: ezen belül hozzájuk köthető a (jog)szabályalkotás, végrehajtás, valamint annak bírósági ellenőrzése is.

Ugyanakkor a sport kommercializálódása jelentősen kiélezte ezen szervezeti felépítésbe foglalt problémákat. Vajon a klubok és a sportolók – a sport kontextusában a „köz” – érdekében járnak el a sportszövetségek, vagy túlnyomórészt a saját érdekükben? Mennyire felelnek meg létüket megalapozó értékeknek, és tartják be az abból fakadó alapelveket? Ezen elvekre hivatkozva visszatérhet az egyre inkább globális szórakoztatóipari terméké lett sport a korábbi értékalapú, lokális és társadalmi szempontból is jelentős funkciójához?

Amint már említésre került, nem egyszerű meghatározni mely jogrend lehet a legalkalmasabb arra, hogy keretek közé szorítsa a sportági, ezen belül a sportszabályozói autonómiát. Jelen helyzetben az EU tűnik a legmegfelelőbb szervezetnek, amely képes lehet elszámoltathatóságot biztosítva, illetve demokratikus és jogi felügyeletet képezve megfelelő ellensúlyként szolgálni a sportszövetségekkel szemben, elismerve azok autonómiáját, de egyben korlátok közé is terelve azt.⁶ Ez fakad szupranacionális voltából, és paradox módon abból, hogy nem beszélhetünk olyan sportcsapatról, amely az Európai Unió színeiben indulna egyes versenykiírásokon: így az EU-nak attól sem kell tartania, hogy az általa gyakorolt kontrollfunkció megtorláshoz vezetne a sportszövetségek részéről, például kizárás útján.⁷ Másrészt pedig fakad a rendelkezésére álló, elsősorban versenyjogi eszközrendszer sajátosságaiból, valamint az uniós jogalkalmazás globális hatásából, amelyet „Brüsszel-effektusnak” nevez a jogirodalom.⁸

A felvetett problémákkal kapcsolatban nem indifferens az uniós jogalkalmazás, amit jól példáznak a 2023. decemberében, az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: **EUB** vagy

⁶ M P MADURO. *EU Law and Sports: A Match Made in Hell or in Heaven?* In: J ADAMS-PRASSL et al. (szerk.): *The Internal Market Ideal: Essays in Honour of Stephen Weatherill*. Oxford, Oxford University Press, 2024. 216.

⁷ *Ibid.*, 233-234.

⁸ A BRADFORD. *The Brussels Effect: How the European Union Rules the World*. New York, Oxford Academic, 2020.

Bíróság) Nagytanácsa által hozott döntések a C-333/21. sz. ügyben (a továbbiakban: **Szuperliga-ügy**)⁹ a C-680/21. sz. ügyben (a továbbiakban: **Royal Antwerp-ügy**),¹⁰ és a C-124/21. P. sz. ügyben (a továbbiakban: **International Skating Union- vagy ISU-ügy**).¹¹

Az ügyek háttérében meghúzódik az uniós versenyjog és versenypolitika változékonysága, amely fakad az 1/2003/EK rendelet¹² decentralizációs célkitűzéséből,¹³ amelynek köszönhetően a Bizottság, mint a tagállami versenyhatóságok között *primus inter pares*, a legkomplexebb és legújszerűbb versenyjogi problémákra fókuszálhat, és így nagy szabadsággal bír versenypolitikai célkitűzéseinek végrehajtása során. A jelenség egyik következménye, hogy a Bizottság jogalkalmazásában megfigyelhető, hogy adott időpillanatban sokszor egy-egy szektor egy bizonyos magatartásformájára fókuszál: ezáltal pedig csoportokba, ún. „klaszterekbe” szerveződik a bizottsági joggyakorlat.¹⁴ Az egyik legújabb, formálódó „klaszternek” pedig épp a sportágakat szabályzó szakszövetségek által felvetett versenyproblémák tekinthetők.

A legújabb ügyekben lefektetett alapelvek szeizmikus változásokat hozhatnak a sportszabályzás jelenlegi felépítésébe, amely változások vizsgálata adja a jelen dolgozat aktualitását. Mindezen döntések fundamentális jelentőséggel bírnak az egész európai sportipar számára, mivel a sportági szakszövetségek működésének és szabályozási funkcióinak alapvetéseit kérdőjelezzik meg, és jeleznek minőségi váltást az uniós jogi kontroll természetében. Amint Rantos főtanácsnok jelezte a Szuperliga-ügyben adott indítványában: „*az európai labdarúgás jövője azoktól a válaszoktól függ majd, amelyeket a Bíróság olyan problémákra fog adni, amelyek elsősorban a versenyjoghoz, másodlagosan az alapvető szabadságokhoz kapcsolódnak*”,¹⁵ és az ISU-ügyben azt emelte ki, hogy a felvetett kérdések „*egzisztenciális szempontból is nagy jelentőséggel bírnak a sportszövetségek számára*”.¹⁶

A dolgozat célja így egyrészt a transznacionális sportjog, mint autonóm jogrend azonosítása és elemzése, másrészt pedig annak bemutatása, hogy ez a jogrend miként lép interakcióba más jogrendekkel, mindenekelőtt azon keresztül, hogy az uniós jog miként szabja

⁹ C-333/21. sz. ügy. *European Superleague Company, S.L. kontra Fédération internationale de football association (FIFA) és Unión de Federaciones Europeas de Fútbol (UEFA)*.

¹⁰ C-680/21 sz. ügy. *UL és SA Royal Antwerp Football Club kontra Union royale belge des sociétés de football association ASBL (URBSFA)*.

¹¹ C-124/21 P. sz. ügy. *International Skating Union (ISU) kontra Európai Bizottság*.

¹² A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról.

¹³ Lásd: R WHISH, D BAILEY. *Competition Law*. Oxford, Oxford University Press, 2021. 258-311.

¹⁴ P I COLOMO. *The New EU Competition Law*. London, Bloomsbury Publishing, 2023. 25-26.

¹⁵ Athanasios Rantos főtanácsnok indítványa a *Szuperliga-ügyben*, [2.]

¹⁶ Athanasios Rantos főtanácsnok indítványa az *ISU-ügyben*, [3.]

meg a sportjogi és -szabályzó autonómia kereteit, és ebben milyen minőségbeli változás érhető tetten a közelmúltban. Emellett a dolgozat azt is vizsgálja, hogy az uniós jog megfelelő eszköze a kontroll gyakorlására. Ennek feldolgozása során a dolgozat elsősorban jogirodalom és jogesetek feldolgozásával kívánja bemutatni a kontroll jellegét, és hogy a közelmúlt változásai milyen új irányokat jelölnek ki gyakorlásának módozataiban.

II. Miért 'speciális' a sport?

„Football is the most important of the least important things.”¹⁷
Arrigo Sacchi¹⁸

A „miért *speciális* a sport?” kérdés¹⁹ logikailag előfeltételezi, hogy megvizsgáljuk a specialitás mibenlétét. Amint azt PIJETLOVIC megjegyzi, ez nem jogi értelemben értendő, tekintve, hogy alapvetően nem vonatkozik más szabályozási rezsim a sportra, mint bármely más gazdasági ágazatra. A specialitás sokkal inkább a jogalkalmazás során kerül előtérbe, ugyanis bizonyos magatartások értékelésekor figyelembe kell venni a sportban rejlő sajátosságokat.²⁰ Önmagában nem újdonság az uniós versenyjog területén, hogy a jogalkalmazónak speciálisnak gondolt érdekeket kell figyelembe vennie vagy figyelmen kívül hagynia: korábban is több ízben foglalkozott olyan ágazatokkal, amelyekben a közszféra és valamely közérdek összefonódik a gazdasági tevékenységgel.²¹

1. A sport sajátos szociális és (sport)közgazdaságtani alapvetései

A sajátosságokat első körben lehatárolhatjuk a sport szocio-kulturális aspektusaira.²² E szempontokat az EU részéről a Tanács több ízben elismerte politikai nyilatkozataiban. Az Amszterdami Nyilatkozat²³ és a Nizzai Nyilatkozat²⁴ is a sport társadalmi beágyazottságát és integrációban betöltött szerepét hangsúlyozta. Megjegyzendő, hogy e szempontok elismerése nem csak a politikai intézményekre jellemző, hanem az EUB esetjogában is megtaláljuk a *Bosman*-ügytől kezdődően,²⁵ és ez a faktor például a Szuperliga-projekt megghiúsulásában is kiemelt szerepet játszott tekintettel a jelentős politikai és társadalmi (szurkolói) nyomásra.

¹⁷ „A futball a legfontosabb nem fontos dolog.”

¹⁸ Egykori Bajnokok Ligája győztes olasz futballedző.

¹⁹ R SIEKMANN. *Is sport 'special?' in EU law and policy*. In: R BLANPAIN et al. (szerk.): *Future of sports law in the European Union: beyond the EU Reform Treaty and White Paper*. Hollandia, Kluwer Law International, 2008. 37–49. E SZYSZCZAK (2007) *Is sport special?* In: B BOGUSZ, et al. (szerk.): *The regulation of sport in the European Union*. Egyesült Királyság, Edward Elgar, 2007. 3–32.

²⁰ K PIJETLOVIC. *EU Sports Law and Breakaway Leagues in Football*. Hága, T.M.C Asser Press, 2015. 31–34.

²¹ C-475/99. sz. ügy, *Ambulanz Glöckner kontra Landkreis Südwestpfalz* a sürgősségi betegszállítás esetében, és C-351/12. sz. ügy, *OSA kontra Léčebné lázně Mariánské Lázně a. s.* a közös jogkezelői tevékenységgel kapcsolatban.

²² F DE WITTE, J ZGLINSKI. *The Idea of Europe in Football*. *European Law Open*, 2022:1. 298–300.

²³ Az Európai Unióról szóló szerződés, az Európai Közösségeket létrehozó szerződések és egyes kapcsolódó jogi aktusok módosításáról szóló Amszterdami Szerződés - A konferencia által elfogadott nyilatkozatok - Nyilatkozat a sportról. HL C 340., 10/11/1997 P. 0136.

²⁴ Az Európai Tanács 2000. december 7–9. nizzai ülésének összefoglalója, annak IV. mellékletének 3. pontja.

²⁵ C-415/93 sz. ügy. *Union Royale Belge Sociétés de Football Association és mások kontra Bosman és mások* [106.]: Tekintettel a **sporttevékenységek** és különösen a labdarúgás **jelentős társadalmi jelentőségére a Közösségben** (...).

Emellett megkülönböztethetünk közgazdaságtani sajátosságokat is a sportszektorban. Ezen eltéréseket először 1964-ben NEALE úgy azonosította, mint a „*sport sajátosságos közgazdaságtana*”,²⁶ amelynek az alapvetései önmagukban határozzák meg a versenyjogi jogérvényesítést a területen, így elengedhetetlen közelebbi vizsgálatuk.

Első körben fontos kiemelni a sportklubok *kölcsönös függőségi helyzetét*²⁷ egymáshoz képest, amely nagy mértékben a *versenyegyensúlyhoz* fűződő érdekekben érhető tetten. Eltérően a gazdasági verseny általános modelljétől, amelyben egy vállalkozásnak általában racionális döntés a minél nagyobb piaci részesedés elérésére törekvés és a versenytársak kiszorítása a piacról például kizáró stratégiákon keresztül az áremelés elérése érdekében,²⁸ addig ez nem lehet célja egyetlen sportcsapatnak sem: a sport természetéből fakadóan minden versenyzőnek szüksége van ellenfelekre, amelyekkel képes összemérni az erejét, mivel önmagában nem lenne képes előállítani a terméket. A versenyegyensúlyhoz fűződő érdek a fogyasztói preferenciákból fakad, akiknek elsőszámú elvárása a sporttal kapcsolatban az, hogy előzetesen legyen némi bizonytalanság a végkimenetelben.²⁹ Így ha egyetlen „monopolista” klub pályázna csupán valós eséllyel egy verseny megnyerésére, az egész verseny értéke csökkenne a nézők (fogyasztók) szemében. Ezáltal: minél egyenlőbbek a versenyzők, annál kiszámíthatatlanabb az eredmény, és így annak következtében érdekesebb a verseny – és így a termék is annál eladhatóbb, minél jobban érvényesül a versenyegyensúly.³⁰

A kölcsönös függőségi helyzetből ered a *kooperációkényszer* is a versenyzők között jól lehatárolható területeken az együttműködés kereteinek megteremtésére,³¹ amelyből fakadóan megjelenik az igény egy sportági szakszövetségre, mint *piacon belüli szabályozó*.³² A kooperáció szükségessége kiterjed a sportág egységes szabályainak meghatározására (beleértve mind a sportág konkrét szabályait, mind az annak integritását védő – például doppingellenes -

²⁶ W NEALE. *The Peculiar Economics of Professional Sports: A Contribution to the Theory of the Firm in Sporting Competition and in Market Competition*. 78:1, The Quarterly Journal of Economics (1964). 1.

²⁷ O BUDZINSKI, A FEDDERSEN. *Should organising premier-level european football be a monopoly? – an economists’ perspective*. In: J KORNBECK (szerk.) *EU Antitrust Law and Sports Governance – The Next Frontier?* Oxford, Routledge, 2023. 86.

²⁸ Lásd például: Bizottság Iránymutatás az EK-Szerződés 82. cikkének az erőfölényben lévő vállalkozások versenykorlátozó visszaélő magatartására történő alkalmazásával kapcsolatos bizottsági jogérvényesítési prioritásokról. HL C 45., 2009.2.24., [19.]

²⁹ D FORREST, R SIMMONS. *Outcome Uncertainty and Attendance Demand in Sport: The Case of English Soccer*. Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician), vol. 51, no. 2, 2002. 229–41.

³⁰ R SIMMONS. *The demand for spectator sports*. In: Wladimir Andreff, Sztéfan Szymanski (szerk.) *Handbook on the economics of sport*. Egyesült Királyság, Edward Elgar, 2009. 77–89. Pablo Ibáñez COLOMO. *Competition law and sports governance: disentangling a complex relationship*. World Competition, 45:3 (2022), 323–350.

³¹ T HOEHN. *Governance and governing bodies in sport*. In: W Andreff and S Szymanski (szerk.): *Handbook on the Economics of Sport*. Egyesült Királyság, Edward Elgar, 2006. 227–241.

³² BUDZINSKI, FEDDERSEN (2023). 87.

szabályokat); a versenyek formátumának kialakítására; az egységes versenynaptár lefektetésére; vagy a közösen megtermelt vagyon megfelelő újraelosztására. Tekintettel az újraelosztás szükségességére, jellemző a *pénzügyi szolidaritás*, mind vertikális, mind horizontális értelemben: horizontálisan a versenyző csapatok között, míg vertikális értelemben a csapatok és a sportszövetség között.

A sport globális termékké válása azonban ellentétekhez vezetett az újraelosztás tekintetében: a nagy kereskedelmi figyelmet és bevételt generáló klubok sok esetben nagyobb mértékben részesednének, mint a jelenlegi *status quo*. Annak elkerülésére, hogy az ehhez hasonló klubok opportunisztikusan cselekedhessenek rendelkezik a szabályozó szankciós jogkörrel is: ezáltal tudja a szakszövetség megakadályozni, hogy egyes csapatok adott esetben úgy részesüljenek a közösen termelt vagyonból, hogy eközben a struktúrán kívüli lehetőségeket keresve versenyeznek azzal, vagy aktívan aláássák azt.³³

Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a piacon belüli szabályozó szövetség működése problémák nélküli. Amint a sportközgazdaságtan mutatja, mindez csupán áthelyezi a versenyproblémát a versenyben résztvevőkről a versenyt szervezőre. Egyrésztől úgy kell eljárnia, hogy a szabályzatai alkotása során ne csorbítsa versenyjogba ütköző módon a szabályozott alanyok cselekvési szabadságát. Másrészt pedig míg nincs gazdasági logika abban, hogy egy sportcsapat monopolizáljon egy bajnokságot, azaz egyedüli – valós győzelmi eséllyel bíró – versenyző legyen, addig a piac belső szabályozója irányában erős ösztönzők hatnak a bajnokságok piacának monopolizálására.³⁴ Ez főként fakad a kettős szerepükből, mivel a sportszövetségek szabályozóként határozhatják meg az arra a piacra történő belépés feltételeit, amelyen ők maguk is aktívak a versenyek gazdasági hasznosítása tekintetében. A jelenlegi számottevő változások részben épp e kettős szerepet érintik.

³³ COLOMO (2022) 332.

³⁴ *Ibid.*

2. Az európai sportmodell sajátosságai

A fenti közgazdaságtani alapok mellett azonosíthatunk olyan jellemzőket, amelyek az európai sportmodell alaptételeinek tekinthetőek.³⁵ Ezeket a közelmúltban összefoglalta a Bizottságnak készített beszámoló,³⁶ ami illeszkedik az eddig bemutatott politikai nyilatkozatok sorába. Emellett fontos dokumentum a Bizottság Fehér Könyve³⁷ (a továbbiakban: **Fehér Könyv**) is. Ezen jogforrások közül egyik sem bír jogi kötőerővel, ugyanakkor a nyilatkozatok a politikai szándék, a Fehér Könyv és a beszámoló pedig a Bizottság jogalkalmazásának megértéséhez tud segítséget nyújtani.

Fontos azonban kiemelni, hogy amint a Fehér Könyvben a Bizottság is elismerte, minden sportot átfogó egységes európai modell nem definiálható.³⁸ Ezáltal sokkal inkább annak elemei vizsgálhatóak, melyek eltérő mértékben hatnak át egyes sportágakat.

Az európai sportmodell összetevőit az ezzel foglalkozó jogirodalom két csoportra osztja: intézményi és kulturális csoportra.³⁹ Az intézményi csoport elemei elsősorban a sport irányításának struktúráját jellemzik, a kulturális csoport pedig azokat az értékeket foglalja magába, amelyek áthatják magának az irányításnak a módját.

Az EU-ban kifejezetten elismert a sportszövetségek monopolisztikus helyzete: ezt alátámasztja a Fehér Könyvben elismert *egy sportág – egy szakszövetség elve* is, amelynek megfelelően a legtöbb sportágban egy sportszövetség szabályoz egy sportágat területileg behatárolt területen.⁴⁰ Ezáltal a szabályozási jogkör olyan szakszövetséghez kerül, amely rendelkezik a kellő tudással és tapasztalattal, hogy hatékonyan ellássa azt.⁴¹ Ezt az alapelvet deklarálja Magyarországon a 2004. évi sportról szóló törvény (a továbbiakban: **Sporttörvény**) is.⁴²

Egy sportágon belül beszélhetünk a sport szervezésének *piramis-modelljéről*.⁴³ Ennek értelmében a piramis alján a sportklubok és sportolók találhatók, fölöttük a nemzeti

³⁵ P J SLOANE. *The European Model of Sport*. In: W ANDREFF et al. (szerk.): *Handbook on the Economics of Sport*. Egyesült Királyság, Edward Elgar, 2006. 209-304.

³⁶ Európai Bizottság, Oktatásügyi, Ifjúságpolitikai, Sportügyi és Kulturális Főigazgatóság. *Study on the European sport model: a report to the European Commission*. Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2022.

³⁷ Európai Bizottság, Oktatásügyi, Ifjúságpolitikai, Sportügyi és Kulturális Főigazgatóság. *Fehér könyv a sportról*. 2007, Az Európai Unió Kiadóhivatala.

³⁸ Fehér Könyv, 13.

³⁹ DE WITTE, ZGLINSKI (2022), 286.

⁴⁰ PIJETLOVIC (2015) 37.

⁴¹ C-51/96. sz. *Christelle Deliége kontra Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL és mások* ügy, és C-191/97. sz. *Christelle Deliége kontra Francois Pacqué* egyesített ügyek. [68.]

⁴² Sporttörvény, 20. § (1) és (3) bek.

⁴³ DE WITTE, ZGLINSKI (2022), 305.

sportszövetségek, azok fölött a regionális sportszövetségek, míg a piramis tetején pedig a globális sportszövetség, amelynek feladata a szükséges kooperáció kereteinek megteremtése. E piramisstruktúrára jellemző, hogy az abban egy szövetség magasabban való elhelyezkedése egyben hierarchiát is jelent az alacsonyabban elhelyezkedő szervek irányában.

1. ábra

Az európai sportmodell további, értékalapú eleme a *pénzügyi szolidaritás és újraelosztás*.⁴⁴ Ez a *versenyegyensúly fenntartását* szolgálja azon keresztül, hogy – a sportszabályzó szervén keresztül indirekt módon – a versenytársak bevételeinek egy része újraelosztásra kerül,⁴⁵ így fenntartva a versenyegyensúlyt, illetve finanszírozva az amatőr és utánpótlássportot.⁴⁶

Ezek mellett megemlítendő a *nyitott versenyrendszer követelménye*⁴⁷ miszerint az európai sportmodellen belül a versenykiírások arra épülnek, hogy (sport)érdem alapján elvben minden klub számára elérhető a feljutás magasabb osztályba. A nyitott versenyrendszer ráadásul erőteljesen összefügg a gazdasági versenyegyensúllyal, amely elsősorban pénzügyi szolidaritáson keresztül biztosítható. Logikusan csupán akkor érhető el egy valóban mindenki számára nyílt versenyrendszer, ha abban nagyjából azonos körülmények között méretnek meg a résztvevők, amely eléréséhez összemérhető pénzügyi lehetőségekre van szükség. Ezáltal célszerű elkerülni egy csapat eltúlzott gazdasági fölényét, mivel a pályán tapasztalt versenyfőlény elsősorban abból fakad. Amint sportközgazdaságtani kutatások azt kimutatták, jellemzően azok a csapatok a legsikeresebbek, amelyek a legtöbb pénzt képesek elkölteni játékosfizetésekre, ezáltal magukhoz csábítva a legtehetségesebb játékosokat.⁴⁸

Az uniós versenyjog szerepe így az, hogy a piramisstruktúrában belül a sportági szövetségek szintjén Európában szükségszerűen kialakuló monopolhelyzetet kezelje. Az a kérdés, hogy a célkitűzés elérése érdekében magának az erőfölény tényének megkérdőjelezésének van helye, vagy elegendő csupán az azzal való visszaélés szankcionálására szorítkozás – akár újszerű

⁴⁴ *Ibid.*, 300-302.

⁴⁵ PIJETLOVIC (2015) 35.

⁴⁶ A piramismodell és a versenyegyensúly összefüggései az 1. ábrán láthatóak.

⁴⁷ DE WITTE, ZGLINSKI (2022), 288.

⁴⁸ Lásd S SZYMANSKY, T KUYPERS. *Winners and Losers: The Business Strategy of Football*. London, Penguin Books, 2000. K Maguire, *The Price of Football*. London, Agenda Publishing, 2020.

visszaélés-módozatok megállapításán keresztül – a dolgozat további fejezeteiben kerül kifejtésre.

3. *A 'lex sportiva', mint transznacionális privát-jogrend*

Az alábbi alfejezet a *lex sportiva* jogi sajátosságait vizsgálja, amelyek önmagukban meghatározzák a jogi kontroll gyakorlását. E körben elengedhetetlen a svájci *Court of Arbitration for Sport* (a továbbiakban: **CAS** vagy **Sportdöntőbírótság**) szerepének a vizsgálata, ami egyrészt elengedhetetlen eleme a globális sport hatékony működésének,⁴⁹ másrészt viszont választottbíróági eljárásának sajátosságai miatt egyben a sportélet állami ellenőrzéstől való elszigetelésének is teret ad.

3.1. *A sportszövetségek szabályzó funkciója*

Jogi értelemben a legnagyobb kihívás sportszövetségek szabályozásában a transznacionalitásuk: a sportszövetségek egy globális szövetség ernyője alatt működnek, amelynek célja az egész világon a sportágával kapcsolatos szabályok homogenitásának fenntartása. Ennek érdekében pedig e sportszövetségek *szabályozzák* a „joghatóságuk” alá tartozó alanyokat. E szabályozás magánjogi alapú: a sportszövetségek szabályozási hatáskörüket egy komplex kontraktuális vagy kvázi-kontraktuális kapcsolatból nyerik, amely kapcsolatnak önként vagy kényszerből alávetik magukat az adott sportág szereplői.⁵⁰

Meghatározó, hogy a sportszabályozók jogi értelemben egy ország – jellemzően Svájc⁵¹ – joga alatt bejegyzett autonóm civilszervezetek,⁵² és nem állami aktorok. Tekintettel a funkció alapját – például közhatalmi felhatalmazás helyett – képző magánjogi viszonyrendszerre, e szabályozási funkció önszabályozásnak tekinthető.

E szabályozási funkció ellátása során pedig minél szélesebb autonómiára törekednek a sportszövetségek, alapozva a sport fent bemutatott sajátosságaira. Ennek következtében a sportszövetségek idealisztikus elképzelése szerint a sportnak saját *sui generis* jogi elbánásban kell részesülnie.⁵³ Emellett a Nemzetközi Olimpiai Bizottság (a továbbiakban: **NOB**) égisze alá

⁴⁹ J Lindholm. *The Court of Arbitration for Sport and Its Jurisprudence: An Empirical Inquiry into Lex Sportiva*. Hága, T.M.C. Asser Press, 2019.

⁵⁰ C A FLANAGAN. *The Corridor of Uncertainty: Part Two, Why Attempts to Regulate the Financial Aspects of Football are Met with Legal Challenges*. International Sports Law Journal 2018:18, 29–38.

⁵¹ A DUVAL et al. *Embedded Lex Sportiva: The Swiss Roots of Transnational Sport Law and Governance*. In: A Duval, et al. (szerk.). *The European Roots of the Lex Sportiva – How Europe Rules Global Sport*. Oxford, Bloomsbury Publishing, 2024. 17-41.

⁵² Sárközy (2000), 213.

⁵³ C A FLANAGAN. *Who Regulates the Football Regulators?* In: A Duval et al. (szerk.): *The European Roots of Lex Sportiva – How Europe Rules Global Sport*. Oxford, Bloomsbury Publishing, 2024. 123.

tartozó sportszövetségekre tekintettel deklarálja a politikai semlegességet, amely értelmében a szövetségek autonómiát élveznek szabályozási funkciójuk gyakorlása körében.⁵⁴ A sportszövetségek mérlegelési jogkörrel bírnak szabályozási tevékenységük során, tekintettel a szakértelmükre a sport sajátos viszonyrendszerében.⁵⁵ Ha nem lenne mozgásterük a sportszövetségek szabályozási döntéseiben, az kiüresítené a piacon belüli szabályzó létét – az ugyanis képtelen ellátni ezt a funkcióját, ha csupán a külső szabályzó célkitűzéseit vehetné figyelembe.

Amint WEATHERILL bemutatja, az autonómiáért folytatott küzdelemben három „csatátér” különböztethető meg.⁵⁶ Az első és leginkább preferált a sportszövetségek részéről a *szereződéses út*, amely a választottbírószági út kikötését jelenti rendes bíróságok helyett, így a sportágon belüli konfliktusok rendezése nem kerül a sport-ökoszisztémán kívülre. Másodsorban elérhető a *törvényhozási út*, amelyben a jogalkotó törvényben nyújt engedményeket a sportszabályozó számára, ám ennek használata ritka és többségében nagy világesemények megrendezésére, mint például egy olimpia korlátozódik.⁵⁷ Harmadsorban pedig marad a leggyakrabban alkalmazott *jogértelmezési út*, amelynek során a sportszövetségek rendes bíróságok előtt igyekeznek megalapozni, hogy az adott ügyben a jogalkalmazás során milyen tekintetben kerüljön értékelésre a sport sajátos volta.

A szabályozás során keletkezett joganyagot *lex sportiva*-nak nevezi a jogirodalom,⁵⁸ mint a sportszövetségek által – autonómiájuk határain belül – generált belső sportjog, amely alapján kormányozzák a globális sportot.⁵⁹ A *lex sportiva* körébe Duval rendszerezése alapján⁶⁰ négy szabálycsoport tartozik, amelyet az alábbi táblázat mutat be.⁶¹

⁵⁴ Olimpiai Charta, alapelvek, 5.

⁵⁵ S WEATHERILL. *Principles and Practice in EU Sports Law*. Oxford, Oxford University Press, 2017. 165-169.

⁵⁶ *Ibid.*, 8-50.

⁵⁷ *Ibid.*, 46.

⁵⁸ A DUVAL et al. (2024), 1-17.. A VALERO. *In search of a working notion of lex sportiva*. International Sports Law Journal, 14:3 (2014).1-11.

⁵⁹ K FOSTER. *Is there a Global Sports Law?* Entertainment and Sports Law Journal 2(1):17 (2003). 2.

⁶⁰ Lásd: A DUVAL. 23 *Transnational Sports Law: The Living Lex Sportiva*. In: P Zumbansen (szerk.): The Oxford Handbook of Transnational Law. Oxford, Oxford University Press, 2021. 496-497.

⁶¹ 2. ábra.

Szabálycsoport DUVAL alapján	A csoportba tartozó szabályok
<i>Játékszabályok</i>	Mérkőzés hossza, pálya mérete stb.
<i>Rendezési joggal kapcsolatos szabályok</i>	Azon feltételek meghatározása, ki és milyen feltételek mellett rendezhet meg egy versenyt
<i>Transznacionális gazdasági szabályok</i>	Egy sportoló nemzetközi átigazolására vonatkozó szabályok
<i>Sportfegyelmi szabályok</i>	Doppingvétségek vagy más pályán kívüli tevékenység szankciói

2. ábra.

3.2. A svájci Sportdöntőbíróóság, mint a lex sportiva „építészé”

A sporttal kapcsolatos vitarendezés tipikusan magánbíráskodás révén valósul meg a legtöbb esetben, amelyekben elsősorban az 1984-ben életre hívott lausanne-i székhelyű CAS jár el. Amint Juan Antonio Samaranch, a NOB akkori elnöke fogalmazott: létrehozásával a cél a „világ sportjának legfelsőbb bíróságának” megteremtése volt.⁶²

A Sportdöntőbíróóság választottbíróágként jár el a sporttal kapcsolatos jogvitákban, amennyiben a felek ebben megállapodnak szerződésben, jogvita után felmerülő választottbíróági megállapodásban vagy pedig egy sportszövetségi szabályzatban.⁶³ A CAS eljárásai egyaránt érintik a piramisstruktúra egyazon szintjén vagy egymáshoz képest hierarchikus viszonyban elhelyezkedő felek jogvitáit. Előbbieket nevezhetjük horizontális; utóbbiakat pedig vertikális jogvitáknak, amelyekben a CAS legfelsőbb közigazgatási bírósághoz vagy alkotmánybíróáshoz hasonlítható.⁶⁴

Ugyan látszólagosan a felek megállapodása alkotja a választottbíróági eljárás alapját,⁶⁵ a valóságban elismert a sportválasztottbíráskodás *kényszerített* természete: a sportolóknak nincs

⁶² E mondatát idézi a svájci szövetségi bíróság döntésében. BGE 129 III 445, 462. bekezdés.

⁶³ A Sportdöntőbíróóság Eljárási Szabályzata, R27. cikk.

⁶⁴ LINDHOLM (2021), 2.

⁶⁵ Lásd: G B. BORN. *International Commercial Arbitration*. Hollandia, Kluwer Law Online, 2009. 211-255.

N BLACKABY, et al.. *Redfern and Hunter on International Arbitration*. Oxford, Oxford Academic, 2022. 49-128.

valós lehetősége nem elfogadni a feltételeket, ugyanis az alternatíva az, hogy egyébként nem tudnák gyakorolni a sportjukat, miként a szövetségben való tagság alapfeltétele a CAS exkluzív joghatóságának elfogadása.⁶⁶

Így alapvetően a CAS legitimitásának az alapja a felek megállapodása helyett abban keresendő, hogy szerepénél fogva elengedhetetlen „építőmestere” a transznacionális jogrendnek, amelyet *lex sportivának* nevezünk, mivel egy ehhez hasonló szerv szükséges a kellő jogbiztonság biztosításához. Ezt felismerve azonosítható a CAS joggyakorlatában a *de facto* precedensrendszer, valamint a törekvés a normatív egységességre,⁶⁷ ami több döntésben is felfedezhető. Ezek alapján nemhogy kívánatos, de szükségszerű is a saját precedensek követése: így felelhet meg egyedül az őt életre hívó rendszer kívánalmának, amely az előreláthatóság, kiszámíthatóság és koherencia biztosítására irányul a *lex sportiva* értelmezése körében.⁶⁸

Köszönhetően a rendszer kívánalmainak és a CAS bemutatott szerepfelfogásának, a sportválasztottbírószági eljárást választva a felek elérik, hogy jogvitáikban egy államhoz nem kötődő, szakértelemmel bíró és gyorsabb eljárással rendelkező szerv döntsön,⁶⁹ ami képes a sportélet legfelsőbb bíróságaként funkcionálni, amely során képes normatív módon építeni a *lex sportivát*.

3.3. A „sportbíráskodás” feletti kontroll

A sportbíráskodás feletti kontrollt két helyen érhetjük tetten: egyrészt az eljárás lefolytatásával kapcsolatban emberi jogi garanciák szabnak határt a sportautonómiának; míg a határozatok végrehajthatóságánál az uniós közrend értelmezésén keresztül láthat el ellenőrző-funkciót az EUB. A külső jogi kontroll megjelenésére önszabályzó ökoszisztémákban PIJETLOVIC a *juridifikáció* kifejezést használja, amellyel leírható a folyamat, amikor a (sport)jog elhagyja a belső önszabályozás terepét, és annak privát-szabályozásában megjelenik a köz- vagy bírósági kontroll.⁷⁰ A gyakorlatban így, saját döntéseikben viszonylagos mérlegelési jogkört élvező szervezetek szabályozási autonómiájának külső határain jelenik meg a jog, mint eszköz.

⁶⁶ A RIGOZZI, FTISSOT. 'Consent' in *Sports Arbitration: Its Multiple Aspects*. In: E Geisinger et al. (szerk.): *Sports Arbitration as a Coach for Other Players*. New York, Juris Publishing, 2015. 60.

⁶⁷ LINDHOLM (2019) 85-114.

⁶⁸ J LINDHOLM. *A legit supreme court of world sports? The CAS(e) for reform*. *The International Sports Law Journal* 21:1-5 (2021). 2.

⁶⁹ BORN (2009) 71-88.

⁷⁰ PIJETLOVIC (2015), 5.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (a továbbiakban: **EJEB**) a sportválasztottbíráskodás nem önkéntes módjából fakadóan szabott határokat a vitarendezés ezen módjának a *Mutu és Pechstein*-ügyben.⁷¹ Az EJEB megkülönböztetést tett önkéntes és kötelező választottbíráskodás között,⁷² és utóbbit is elismerte legitim eljárásnak e kontextusban, tekintettel a CAS szakosított jellegére, valamint költséghatékony és gyors eljárására, amely lehetővé teszi a sport területén gyakran előforduló transznacionális jogviták egységes, a jogbiztonságot is kellően szolgáló rendezését.⁷³ Ugyanakkor fontos eljárási garanciákat is lefektetett, mivel értelmezésében a sportválasztottbíráskodás elfogadása nem jelenti egyben a tisztességes eljáráshoz fűződő jogból fakadó garanciákról való lemondást, így például a sportolóktól nem tagadható meg a nyilvános tárgyalás joga,⁷⁴ valamint biztosítani kell az eljáró választottbírók függetlenségét és pártatlanságát egyaránt.⁷⁵

Az EJEB joggyakorlata tehát elfogadja a CAS joghatóságának kizárólagos kikötését, ha az nem sért a tisztességes eljáráshoz való jogból fakadó eljárási garanciákat. Az EJEB érvelésében tekintettel volt a *lex sportiva* sajátosságaira, amelyből természetesen fakad egy centralizált, szaktudással bíró szerv létrehozására irányuló igény.

A CAS által hozott határozatok véglegességét általában rendes bírósági beavatkozás nélkül is eléri a sportszervezetek hatásköreiknél fogva például sportszankciók kilátásba helyezésével,⁷⁶ ugyanakkor a hozott ítéletek a fejlett világ legtöbb országában egyébként is végrehajthatók a külföldi választottbíróági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény (a továbbiakban: **New York-i Egyezmény**) hatálya alatt⁷⁷ az Egyezmény által szabályozott szűk végrehajtás megtagadási okoknak köszönhetően.

A választottbíróságok határozatai főszabály szerint a választottbíróság helye (*loci arbitri*) szerinti jog alapján vizsgálhatóak felül érvénytelenítési kereset útján.⁷⁸ Mivel a CAS eljárási szabályzata rögzíti, hogy az előtte folyó eljárásokban ez a hely Lausanne,⁷⁹ így a svájci jog

⁷¹ *Mutu and Pechstein v. Switzerland*, no. 40575/10 és 6747/10, 2018. október 20-i ítélet, Emberi Jogok Európai Bírósága.

⁷² *Ibid.*, [95.]

⁷³ *Ibid.*, [98.]

⁷⁴ *Ibid.*, [175.] – [188.]

⁷⁵ *Ibid.*, [138.] – [169.]

⁷⁶ A DUVAL. *The international skating union ruling of the CJEU and the future of CAS arbitration in transnational sports governance*. The International Sports Law Journal 23:467-474 (2023).

⁷⁷ A magyar jogalkotó az Egyezményt az 1962. évi 25. törvényerejű rendelettel ültette át a hazai jogrendbe. Jelenleg 172 részes állammal bír.

⁷⁸ BLACKABY et al. (2022) 527-556.

⁷⁹ CAS Eljárási Szabályzat, R28. cikk.

alapján állhat fenn ez a fajta kontroll – azonban a Svájci Szövetségi Bíróság gyakorlatában a keresetek elenyésző esetben járnak sikerrel, például a 2022-ben előterjesztett 33 keresetből egy sem volt sikeres.⁸⁰ Ebből fakadóan a CAS által határozatok az esetek túlnyomó többségében kerülhetnek elismerésre és végrehajtásra a New York-i Egyezmény alapján a világ legtöbb pontján.

Ezáltal tehát adott egy globális és autonóm magán-jogrend, ami önszabályozása körében szabályokat alkot, azokat végrehajtja, és saját vitarendezési szervezettel bír, amely határozatai jelentős akadályok nélkül válnak végrehajthatóvá – amely jellemzők meglehetősen hasonlóak egy államhoz. Amennyiben ez a helyzet mindenféle külső kontroll nélkül, ebben a formában fennállna, felmerülhetne a kérdés: *Quis custodiet ipsos custodes*, azaz *ki őrzi az őrzőket?*

Ebben a körben a sportszövetségek szabályozási autonómiáját egyik legjobban keretek közé szorító eszköz az uniós belső piac joga, azaz az Európai Unió működéséről szóló szerződés⁸¹ (a továbbiakban: **EUMSZ.**) gazdasági alapszabadságokra vonatkozó-, valamint versenyszabályai, amely szabályok érvényesülésére fokozottan ügyel az EUB.

Erre kiváló példa a bizonyos elméletek szerint szintén államoktól független, autonóm jogrendként leírható klasszikus kereskedelmi választottbíráskodás is.⁸² Amint az *Eco Swiss v. Benetton* ügy⁸³ kiválóan példázza, a New York-i Egyezményből fakadó szabad végrehajthatóság sem korlátlan az EU-n belül, amely ügynek a megállapításai *mutatis mutandis* alkalmazhatóak lehetnek a sportválasztottbíráskodás területére is. Ebben az ügyben az EUB az uniós közrend határait (mint választottbíróági határozat megtagadását jelentő ok), valamint a választottbíróági határozat véglegességének kapcsolatát vizsgálta.

A Bíróság elismerte a választottbíróági határozatok korlátozott, csak kivételes esetekben történő felülvizsgálatát az eljárás hatékonyságához fűződő érdek érvényesülése érdekében,⁸⁴ ugyanakkor leszögezte, hogy a felülvizsgálatnak bizonyos esetekben helye van, mint amilyen a közrendbe ütközés.⁸⁵ A közrend értelmezési keretén belül pedig uniós (akkor: közösségi) elsődleges jog bizonyos rendelkezéseinek is helye van, elsősorban a belső piac működéséhez elengedhetetlen szabályok tekintetében, mint amilyenek az EUMSZ. 101. és 102. cikkének

⁸⁰ A DUVAL et al, (2024), 30.

⁸¹ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés, HL C 326., 2012.10.26., 47—390. o.

⁸² Lásd különösen: Emmanuel Gaillard. *Legal Theory of International Arbitration*. Hága, Martinus Nijhoff, 2010.

⁸³ C-126/97 sz. ügy. *Eco Swiss China Time Ltd kontra Benetton International NV*.

⁸⁴ *Eco Swiss*, [35.]

⁸⁵ New York-i Egyezmény, V. cikk 2. bekezdés, (b) pont.

megfelelő EK Szerződés 85.⁸⁶ és 86. cikkei.⁸⁷ Ezen rendelkezéseket megsértő választottbíróági határozat esetén valamennyi EU tagállam megtagadhatja annak végrehajtását.

⁸⁶ *Eco Swiss*, [36.]

⁸⁷ C-295/04. sz. *Vincenzo Manfredi kontra Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*, C-296/04. sz. *Antonio Cannito kontra Fondiaria Sai SpA*, C-297/04. sz. *Nicoló Tricarico kontra Assitalia SpA* és C-298/04. sz. *Pasqualina Murgolo kontra Assitalia SpA*. egyesített ügyek, [31.]

III. A feltételes sportautonómia uniós jogi keretei

„What the bloody hell has the Common Market got to do with sport?!”⁸⁸
Edward Grayson QC (1925-2008)

A fentiekben alapján tehát a *lex sportiva* egy olyan autonóm magán-jogrendet alkot, amely szinte államokhoz mérhető. A Fehér Könyvben megtalálhatjuk általánosságban a sportautonómia határait: eszerint a sportszervezeteknek „a jogszabályok *kellő figyelembevételével*” kell gyakorolniuk a saját sportáguk szervezésére és népszerűsítésére vonatkozó feladatukat,⁸⁹ amely követelményt a sport feltételes autonómiájaként azonosít a jogirodalom,⁹⁰ azaz azzal a feltétellel beszélhetünk sportautonómiáról, hogy a sportszövetségek közben betartanak bizonyos jogszabályokat. Ebben a fejezetben ezen „feltételek” kialakulása kerül vizsgálatra, amelyek kimunkálásával szabta meg a Bíróság a sportautonómia pontos határvonalait az uniós jog tükrében.

1. A belső piaci imperatívusz, mint a beavatkozás alapja

Az Európai Unió hatásköreit a hatáskör átruházás elvének⁹¹ megfelelően gyakorolja, aminek kereteit az EUMSZ. mellett az Európai Unióról szóló szerződés⁹² (a továbbiakban: **EUSz.**) fekteti le, amely alapján „*minden olyan hatáskör, amelyet a Szerződések nem ruháztak át az Unióra, a tagállamoknál marad.*”⁹³ A Lisszaboni Szerződés által létrehozott rendszerben beszélhetünk kizárólagos uniós hatáskörökről, a tagállamok és az EU között megosztott hatáskörökről, valamint támogató hatáskörökről.⁹⁴ E hatáskör-kategóriák közül a sport a támogató hatáskörök közé tartozik.⁹⁵ Az EUMSZ. sporttal foglalkozó 165. cikke is *expressis verbis* kimondja, hogy e területen kizárt a jogharmonizáció.

A hatásköri szabályozás ugyanakkor nem jelenti azt, hogy az uniós jog és jogalkalmazás nincs hatással a sport európai és nemzeti szabályozására. Tekintettel az EUSz. 3. cikk 3. bekezdésében deklarált céljára, „*az Unió egy belső piacot hoz létre,*” amelyben a nemzeti

⁸⁸ Az idézet Edward GRAYSON QC-től, az angol sportjog egyik atyjától származik. Elhangzott 2024. szeptember 23-án, a Rijeka-i Egyetem EU Sports Law nyári egyetemén. Nyers fordításban: „*Mégis mi köze van a közös piacnak a sporthoz?*!”

⁸⁹ Fehér Könyv, 1. Bevezető, 7. bekezdés.

⁹⁰ WEATHERILL (2017), 157-175.

⁹¹ EUSz. 5. cikk, 1. bekezdés.

⁹² Az Európai Unióról szóló szerződés, HL C 326., 2012.10.26., 13—390. o.

⁹³ EUSz. 5. cikk, 2. bekezdés.

⁹⁴ SZABÓ Marcell et al. *Az Európai Unió jogának alapjai*. Budapest, Pázmány Press, 2023. 128-130.

⁹⁵ EUMSZ 6. cikk.

piacok egységes piaccá olvadnak össze a kereskedelem minden akadályának felszámolásával.⁹⁶ Ezáltal nem csupán a nevesített hatáskörökön keresztül segítheti elő az EU a belső piac létrehozását, hanem valójában beavatkozhat *bármilyen* szektorba, amelyben bizonyos magatartás alááshatja a belső piac egységét.⁹⁷ Ebből következik a versenyszabályok és a piaci alapszabadságok szabályainak széles, funkcionális – és szektor-agnosztikus – alkalmazási köre: az EUB e szabályok alkalmazásán keresztül képes építeni a belső piacot, és egyben lebontani az azt hátráltató bármilyen akadályt. Ezáltal az Unió „hatóköre” csak addig ér, ameddig azt a Szerződések előírják – azonban a belső piacot építő logikának megfelelően ez egy kifejezetten széles „hatókör”.⁹⁸ Ez magyarázza az EUB szerepét is, ami az európai integráció kezdeti napjaitól kezdve a belső piac kiépítésének fő katalizátorává tudott válni, sokszor tágan értelmezve az Alapító Szerződések cikkeit.

Az EUB jogértelmezési gyakorlatán keresztül történő beavatkozásnak szemléletes állatorvosi lova a sport, különösen tekintettel a Lisszaboni Szerződés előtt teljességgel hiányzó szerződéses hatáskörre. Ezen a területen is megfigyelhető az a fajta negatív integráció, amely alapján az EUB bizonyos közös piac kiépítését veszélyeztető magatartásokat megtilt és ezzel segíti elő a belső piac fejlődését.⁹⁹

Kijelenthető, hogy a sportszövetségek sportautonómiáért folytatott küzdelmének fő színterei – WEATHERILL 2.1. alfejezetben bemutatott kategorizációja alapján – elsősorban az EUB luxemburgi tárgyalótermei lettek, ahol a sportszövetségek igyekeznek meggyőzni az eljáró bírakat arról, hogy mennyiben *speciális* a sport, és ezáltal miért kell tiszteletben tartani az autonómiájukon belül gyakorolt mérlegelési jogkört.

⁹⁶ C-15/81. sz. ügy, *Gaston Schul Douane Expéditeur BV kontra Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen, Roosendaal*, [33.]

⁹⁷ M A POLLACK. *Creeping Competence: The Expanding Agenda of the European Community*. Journal of Public Policy, 1994, 14(2):95-145. és J H H WEILER. *The transformation of Europe*. Yale Law Journal, 1991, vol. 100:8, 2403-2483.

⁹⁸ WEATHERILL (2017). 56.

⁹⁹ R SCHÜTZE. *European Union Law*. Oxford, Oxford University Press, 2021.

2. A jogi kontroll megalapozása az uniós belső piac jogának tükrében

Az EUB viszonylag hamar elejét vette azon törekvéseknek, hogy a sport teljes autonómiát élvezzen az uniós elsődleges jog alól. 1974-ben, a *Walrave és Koch*-ügyben került lefektetésre, hogy „a sport csak annyiban tartozik a Közösségi jog hatálya alá, amennyiben az (...) gazdasági tevékenységnek minősül.”¹⁰⁰

A Bíróság álláspontja szerint a piaci alapszabadságokat garantáló szabályok nem érvényesülnének hatékonyan, ha nem közjog hatálya alá tartozó egyesületek vagy szervezetek jogi autonómiájának gyakorlásából eredő akadályok semlegesítenék a tagállamok által emelt akadályok megszüntetését,¹⁰¹ így a *lex sportiva* magán-jellege sem változtatott a következtetésen. Ezáltal a sportszövetségek egyértelműen az uniós jog hatálya alá tartoznak, ha az általuk szabályozott sporttevékenység gazdasági tevékenységnek is minősül. Ezzel a Bíróság megnyitotta a lehetőséget annak, hogy azok fölött a Szerződések értelmezésén keresztül jogi kontrollt gyakoroljon.

Ugyanakkor, ha teljes kivételt nem is, de részlegest sikerült elérni. Az ügy azt vizsgálta, hogy a nemzeti kerékpár-válogatottak összeállítása – és a vonatkozó szabályozás, miszerint ugyanazon nemzet tagjaiból kerülhetett ki a válogatott két, eltérő szerepet betöltő tagja – korlátozhatja-e az EU-n belül a munkavállalók szabad áramlását. Ahogy a Bíróság fogalmazott ezzel kapcsolatban: „ez a tilalom azonban **nem érinti a sportcsapatok, különösen a válogatottak összetételét, amelyek összeállítása tisztán sportérdekű kérdés, és mint ilyen, semmi köze a gazdasági tevékenységhez.**”¹⁰² Ezáltal az EUB részleges autonómiát engedett a sportszövetségeknek: ez a „*tisztán sportérdekű kérdés*” doktrínája, amelynek körében feltéve, hogy az ilyen szabályok korlátozottak ezen tisztán sportérdekű célra, nem sértik a Szerződés vonatkozó rendelkezését.

Ezzel némiképp eltért a Bíróság a piaci alapszabadságokkal kapcsolatos joggyakorlatától a sport esetén. A *Cassis de Dijon*-ügy¹⁰³ óta ugyanis általánosan is elfogadott az ún. *kényszerítő vagy feltétlenül érvényesítendő követelmények* köre, amelyek – az áruk szabad mozgásának joggyakorlatában – megenged olyan igazolási okokat, amik a Szerződésekben nem nevesítettek, de ugyanakkor bizonyos közérdekű célt szolgálnak, és azzal arányos az

¹⁰⁰ C-36/74. sz. ügy, *B. N. O. Walrave és L. J. N. Koch kontra Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie et Federación Española Ciclismo*. [1.]

¹⁰¹ *Walrave és Koch*, [18.]

¹⁰² *Ibid.*, [8.], saját kiemelés.

¹⁰³ C-120/78. sz. ügy, *Rewe Zentral kontra Bundesmonopolverwaltung*.

intézkedés.¹⁰⁴ Ugyanakkor ez az igazolási mód csak indirekt diszkrimináció vagy piachozzáférsés korlátozása esetén hívható fel, ezzel szemben a *Walrave és Koch*-ügyben állampolgárok közvetlen megkülönböztetése esetén is megengedte a Bíróság, ugyanúgy a szükségesség és arányosság mércéjét megkívánva a közérdekű cél mellett. Két évvel később hasonlóan „sportérdekű célnak” fogadta el a Bíróság válogatott futbalcsapatok esetében a külföldi játékosok kizárását a mérkőzés sajátos jellegére tekintettel.¹⁰⁵

Ezáltal egy trichotómiának az alapjait fektette le a Bíróság. Egyrészt, a sport csak annyiban tartozik az uniós jog hatálya alá, amennyiben az gazdasági tevékenységnek minősül. Van tehát a sportszabályzói tevékenységnek olyan köre, ami olyan tárgykörre vonatkozik, ami egyáltalán nem vizsgálendő az uniós jog tükrében: konkrét esetben eddig ilyen tárgykörrel nem foglalkozott az EUB, de a Fehér Könyv példálózása alapján ilyennek képzelhetjük el például a konkrét játékszabályok megállapítását (például hány percig tart egy mérkőzés).¹⁰⁶ Másodsorban, a tisztán sportérdekű kérdések értékelésében a Szerződések rendelkezéseinek hatálya alatt megengedőbben közelített az esetleges igazolások felé, míg a nem-tisztán sportérdekű kérdésekben hozott szabályzatok felülvizsgálatának meghagyta a lehetőségét a piaci alapszabadságok tükrében.

Ugyanakkor egy ehhez hasonlatos *summa divisio* nem feltétlen fedi le a sportszektor valóságát, miszerint tisztán sportérdekű kérdések gazdasági hatások nélkül meglehetősen ritkák a gyakorlatban, illetve megfordítva: elképzelhető olyan alapvetően vitathatatlanul gazdasági tevékenységet érintő szabályozás, ami valójában a sport valamely sajátosságából fakadó célt szolgál. E gordiuszi csomó feloldására a későbbiekben többször is lehetősége volt a Bíróságnak.

3. A jogi kontroll gyakorlása konkrét esetekben

A fent említett két ügy után közel 20 évig nem kellett sportági szakszövetségek szabályzatainak uniós jogi kompatibilitásáról határoznia a Bíróságnak. A 90-es években azonban jelentősen felgyorsult a sportok – és kiváltképp a futball – kommercializálódása, és így az egyre inkább jelentős gazdasági potenciállal kecsegtető szektorként jelentkezett. Ez köszönhető volt jelentős mértékben a sportközvetítések terén bekövetkezett drasztikus technológiai változásoknak, amelyek lehetővé tették az élő közvetítések széles körben való elterjedését, felgyorsítva a sport globális szórakoztatóipari terméké válását.¹⁰⁷ Emellett az ezt

¹⁰⁴ SZABÓ et al. (2023). 513.

¹⁰⁵ C-13/76. sz. ügy, *Gaetano Doná kontra Mario Mantero*. [14.]

¹⁰⁶ Fehér Könyv, 25.

¹⁰⁷ J K CHALABY. *The Format Age: Television's Entertainment Revolution*. Cambridge, Polity Press, 2015.

kiaknázó kereskedelmi televíziók piacán is – piacliberalizációs folyamatoknak köszönhetően – egyre több szereplő jelentkezett, élessé téve a versenyt a sportközvetítési jogokért,¹⁰⁸ ami által a sportklubok bevételei eltolódtak a helyben beszédett meccsnapi bevételektől az ezekből nyert kereskedelmi jogdíjak irányába.¹⁰⁹

3.1. Az egyes szabályokkal kapcsolatosan lefektetett elemzési keret

1995-ben került az EUB elé a *Bosman*-ügy, ami sokak szerint nem kevesebb, mint az uniós sportjog megszületését eredményezte.¹¹⁰

Az ügyben egy belga futballista kérdőjelezte meg az UEFA és a belga labdarúgószövetség bizonyos rendelkezéseit. Egyrészt azt, amely alapján lejárt szerződésű játékosokért is átigazolási díjat kellett fizetnie az új klubnak, nehezítve klubváltásukat. Másrészt pedig azon szabályokat, amik korlátozták egy klub által egy adott mérkőzésen kiállítható külföldi játékosok számát (3+2 nemzetiségi kvóta).¹¹¹ Az ügy ismét csak a piaci alapszabadságok jogán keresztül került megítélésre, annak ellenére, hogy Lenz főtanácsnok indítványában behatóan vizsgálta az ügy versenyjogi aspektusait is.¹¹²

Az ügyben a korábbi ügyekben lefektetett teszt alkalmazásakor kiemelte „*a labdarúgás gazdasági és sportszakmai szempontjainak elválasztásának nehézségét*”, ugyanakkor megállapította, hogy a szabad mozgásra vonatkozó szabályokkal „*nem ellentétesek azok a nem-gazdasági okokból indokolt szabályok vagy gyakorlatok, amelyek bizonyos mérkőzések sajátos jellegével és körülményeivel függenek össze,*” amennyiben ezen szabályok szükségesek és arányosak a nem-gazdasági célkitűzésekkel.¹¹³

Maradt a korábbi elemzési kereten belül az EUB, ám ezúttal más következtetésre jutott. Ugyanúgy elismerte a sportszövetségek legitim szabályozói funkcióját,¹¹⁴ és a konkrét ügyben felhozott – nem-gazdasági, nem a Szerződésekben foglalt, és a sport sajátosságaihoz szervesen kötődő – igazolási alapokat is jogosnak fogadta el, mivel álláspontja szerint a szabályok a klubok közti versenyegyensúly fenntartását, és a fiatal játékosok képzését ösztönözték.¹¹⁵

¹⁰⁸ PIJETLOVIC (2015), 3-4.

¹⁰⁹ Lásd a Deloitte Football Money League 2021/2022-es szezonra vonatkozó kimutatását.

¹¹⁰ A DUVAL, B VAN ROMPUY (szerk.): *The Legacy of Bosman – Revisiting the Relationship Between EU Law and Sport*. Hága, TMC Asser Press, 2016.

¹¹¹ Egy adott meccsen csak 3 külföldi játszott mindenféle megkötés nélkül egy adott csapatban, illetve a szabály lehetővé tette, hogy 2 további olyan külföldi játékos is pályára lépjen, aki 5 megszakítatlan évig az adott országban volt játékos, amelyből 3 évnek utánpótlásban kellett megvalósulnia.

¹¹² Carl Otto Lenz főtanácsnok indítványa a *Bosman*-ügyben, [253.]-[286.]

¹¹³ *Bosman*, [76.]

¹¹⁴ *Bosman*, [86.]

¹¹⁵ *Bosman*, [106.] Saját kiemelés.

Ugyanakkor a célokat szolgáló szabályokat – az egyensúly fenntartása érdekében a 3+2 nemzetiségi kvótát, míg a játékosnevelés érdekében a lejáró szerződésű játékos leigazolásakor fizetendő „képzési díjat” nem találta megfelelőnek a cél eléréséhez, így a *Walrave* és *Doná* ügyekben lefektetett kétlépcsős teszt második lépcsőjében foglalt szükségességi-arányossági teszt alapján minősítette azokat uniós joggal ellentétesnek. A *Bosman*-ügy hatásában is erőteljesnek bizonyult. Nagyrészt ennek következtében az UEFA – a Bizottsággal együttműködve¹¹⁶ – jelentősen átalakította a transferekkel kapcsolatos szabályzatait, ezáltal lehetővé téve a játékosok könnyebb határokon átvándorlását. Ez, a nemzeti kvóták eltörlésével azzal az együttes hatással járt, hogy a pénzügyileg erős klubok felé koncentráltak a tehetséges játékosok.¹¹⁷

A versenyjog területén a piaci alapszabadságokkal kapcsolatos joggyakorlatra erőteljesen hasonlító elemzési keret alapjait fektette le az EUB. A *Meca Medina*-ügyben¹¹⁸ - a Lenz főtanácsnok által már korábban anticipált módon – a szabályzatok versenyjogi felülvizsgálatára került sor. Itt lehetősége adódott a Bíróságnak, hogy feloldja a fent említett *summa divisi*oból fakadó gordiuszi csomót. A konkrét ügyben két hosszútávúszó a mai EUMSZ. 101. cikke alapján kifogásolták a Bizottság, majd az Elsőfokú Bíróság (ma: Európai Unió Törvényszéke) előtt a NOB és Nemzetközi Úszószövetség doppingellenes szabályzatát, illetve annak megsértéséből fakadó eltiltásukat. Álláspontjuk szerint a meghatározott teljesítménycsökkentő szer testben való jelenlétének túl alacsony tűréshatárral, tudományosan nem megalapozott módon volt meghatározva,¹¹⁹ valamint az ezt sújtó szankció sem volt arányos a vétség súlyához képest. Álláspontjuk szerint vétlen, vagy csupán gondatlan sportolók is súlyos eltiltásra számíthattak, ami nagyban befolyásolja a sportkarrierjüket.¹²⁰

A Bíróság a fellebbezést követően új alapokra helyezte a sportszabályzatok elemzési kereteit, merítve a piaci alapszabadságokkal kapcsolatosan kialakult joggyakorlatából. Az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg, hogy a tisztán sportcélú szabályok - mint például a doppingellenes szabályok - nem tartoznak a 101. cikk (1) bekezdés hatálya alá, mivel nem gazdasági tevékenységhez kapcsolódnak.¹²¹ Ezzel szemben az EUB árnyaltabban közelítette a

¹¹⁶ B GARCÍA. *UEFA and the European Union: From Confrontation to Cooperation?* Journal of Contemporary European Research, 3:3 (2007).

¹¹⁷ B FRICK. *Globalization and Factor Mobility: The Impact of the 'Bosman-ruling' on Player Migration in Professional Soccer.* Journal of Sports Economics, 10:1 (2009). 88-106.

¹¹⁸ C-419-04 P. sz. ügy, *David Meca-Medina és Igor Majcen kontra az Európai Községök Bizottsága.*

¹¹⁹ *Meca-Medina*, [49.]

¹²⁰ *Meca-Medina*, [16.]

¹²¹ E LOOZEN. *Professional Ethics and Restraints of Competition.* European Law Review, 2006., 1. szám, 46.

kérdést merítve a már *Bosman*-ügyben lefektetett tételből, ami kiemelte a sport- és gazdasági célú szabályok nehézkes elkülönítését, és elismert nem-gazdasági jellegű igazolásokat.

Versenyjogi értelemben ez ügy került kifejtésre, hogy egy adott sportszabályzat absztrakt értékelése helyett¹²² „a rendelkezés(nek) egyedi esetben történő alkalmazásakor (...) azt az általános közeget kell figyelembe venni, amelyben a vállalkozások szóban forgó társulása meghozta a határozatot vagy amelyben az kifejti a hatását, és különösen a célkitűzéseit kell megvizsgálni. Azt is **meg kell továbbá vizsgálni, hogy a határozatból eredő versenykorlátozó hatások elválaszthatatlanul kapcsolódnak-e az említett célkitűzések eléréséhez.**”¹²³ Tehát elutasításra került az absztrakt elválasztás, ami abból fakad, hogy egy szabály sportérdekű-e: a fókusz arra helyeződött át a Bíróság gyakorlatában, hogy az adott szabály milyen – versenykorlátozó – hatással vagy céllal bír az adott helyzetben, és az elválaszthatatlanul kapcsolódik-e az elfogadható – sportérdekű és jogszerű – célkitűzés eléréséhez, amely által jogszerűvé válhat a versenykorlátozás. Az ügyben elfogadta a Bíróság a sportszövetségek célkitűzését, ami áthatotta a szabályozást: a doppingvétségek szankcionálására szükség van annak érdekében, hogy a sportversenyek tisztességesen folyhassanak le, tekintettel a sportolók esélyegyenlőségére; egészségük, a verseny tisztaságának és elfogulatlanságának biztosítására; valamint az erkölcsi értékek érvényesítésére a sportban.¹²⁴

Ezáltal a Bíróság versenyjogilag is az uniós elsődleges jog által nem nevesített alapokon találta igazolhatónak a versenykorlátozást, amennyiben a sportérdekű szabályozási célhoz arányos a korlátozás. Az EUB ezzel elismerte a sport sajátos jellegéből fakadó mozgásteret a szabályozási autonómián belül ezen igazolási alapokon keresztül, hasonlóan a belső piaci joggyakorlatához. A két jogterület funkcionális konvergenciájának elismerése a kapcsolódó jogirodalomban is megjelenik.¹²⁵

Az ügyben a korlátok átlépését az jelenthette volna, ha szankcióval sújtható és nem büntethető doppingvétségek elhatárolása nem lett volna kellően megalapozott, vagy ha túlzottan súlyos szankció került volna a büntetendő vétségek esetén kilátásba helyezése¹²⁶ – ám *in casu* ezen körülmények fennállását nem tudták bizonyítani a felperesek.

¹²² *Meca-Medina*-ügy, [42.]

¹²³ *Ibid.* Saját kiemelés.

¹²⁴ *Meca-Medina*, [43.] – [44.]

¹²⁵ Lásd WEATHERILL (2017), 113. PIJETLOVIC (2015), 215-235.

¹²⁶ *Meca-Medina*, [48.]

Az ügy a járulékos korlátozások doktrínájának sportra való kiterjesztését jelentette, aminek alapjait a *Wouters*-ügyben¹²⁷ fektette le a Bíróság, amely ügyben a holland ügyvédi kamara azon szabályozásából fakadó versenykorlátozást minősítette jogszerűnek a Bíróság, amely kikötötte a vegyes ügyvédi és könyvelői irodák létrehozásának tilalmát az igazságszolgáltatás feddhetetlenségének megfelelő garantálása érdekében.¹²⁸ A Bizottság egyébként már két korábbi sporttal kapcsolatos ügyben is alkalmazta a járulékos korlátozások doktrínáját, azonban a Bíróságnak ez volt az első alkalom, hogy szintén megtegye ezt.¹²⁹ Amint NAGY is rámutat, a doktrína ilyen kontextusban való alkalmazása *szabályozási vagy deontológiai korlátozásnak* tekinthető, ami azon az alapon nyugszik, hogy a jogszerű szabályozási vagy deontológiai cél mintegy „magába olvasztja” az ahhoz objektíve szükséges versenykorlátozást, ami ezáltal jogszerűnek minősítendő.¹³⁰

3.2. A Bíróság sportszövetségek intézményi struktúrájával kapcsolatos joggyakorlata

Amint az már bemutatásra került, a sportautonómia jogi kereteinek meghatározása – akár a piaci alapszabadságok jogán, akár a versenyszabályok alkalmazásán keresztül – sokáig konkrét szabályok felülvizsgálatára korlátozódott, miután megállapításra került az uniós jog alkalmazhatósága a gazdasági tevékenységnek minősülő sportra.

A kezdeti joggyakorlatban sportszövetségek szerkezeti felépítése kevésbé került megkérdőjelezésre. A sportszövetségek felépítésében a legnagyobb (verseny)problémát épp a bennük feszülő érdekellentét adja: egyrésztől legitim módon szabályozóként lépnek fel a sport sajátosságaiból fakadó szabályozási területeken; másrésztől viszont annak kereskedelmi hasznosításában is érdekeltek. Ez utóbbi funkció egyrészt a újraelosztás elősegítése, másrésztől pedig a megosztott vagyon megfelelő értékesítése miatt nélkülözhetetlen.¹³¹ Ezen kettős funkcióból pedig erőteljes ösztönzők hatnak arra, hogy a szabályzó ne csupán a „köz” érdekét kövesse, amelyből a ráruházott szabályzó funkció fakad; hanem a saját önérdekében lépjen fel.¹³² Mindez az uniós versenyjog jelenlegi tendenciáiban is megfigyelhető: a digitális ökoszisztémák „kapuőrei”, amelyek egyszerre biztosítanak platformot más vállalkozásoknak,

¹²⁷ C-309/99. sz. ügy, *JCJ Wouters, JW Savelbergh és Price Waterhouse Belastingadviseurs BV kontra Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*.

¹²⁸ *Wouters*, [3.]

¹²⁹ COMP/37.806 sz. *ENIC/UEFA* ügy, COMP/E3/36.85 sz. *Lille/UEFA* ügy.

¹³⁰ NAGY Csongor István. *The Doctrine of Ancillary Restrictions as a Delimitation Tool and an Absorption Principle: Twin Notions but Not Identical Twins*. *Journal of European Competition Law and Practice*, vol. 15, issue 5., 2024. 302.

¹³¹ A közös értékesítési megállapodásokkal több ízben is foglalkozott az EUB, ezek tárgyalása azonban nem tartozik szorosan a dolgozat témájához.

¹³² BUDZINSKI, FEDDERSEN (2024), 88.

maguk is versengenek velük olyan platformokon, amelynek szabályait önmaguk határozzák meg. Ezáltal megfigyelhető a trend, hogy ún. *self-preferencing* stratégiákon keresztül a saját terméküket hozzák favorizálják.¹³³ Ebből fakadóan az ehhez hasonló vállalkozásokra a diszkriminációmentesség többletkötelezettségét rója a versenyjog a torzulásmentes verseny érdekében.

E problémával először a *MOTOE*-ügyben foglalkozott az EUB, az erőfölénnyel való visszaélés tényállásán keresztül.¹³⁴ Az ügyben a görög motorkerékpár-szövetség (ELPA) törvényben biztosított jogosítványainál fogva szintén ehhez hasonló kettős funkcióval bírt, és így szabályozhatta potenciális versenytársak piacralépésének feltételeit.¹³⁵ Ezáltal az ELPA olyan kapuörként jelent meg a piacra potenciálisan belépni kívánó versenytársak szemében, amely a annak feltételeit képes szabályozni.¹³⁶

Miután egy ilyen versenytárs (*MOTOE*) kérelmét hosszú időt követően sem bírálta el, az kártérítési pert indított, amely eljárásban a másodfokú bíróság fordult előzetes döntéshozatali eljárásban az EUB-hoz.

A Bíróság döntésében több fontos tételt is megállapított. Egyrészt, összhangban az uniós joggyakorlattal, funkcionálisan alkalmazta a 'vállalkozás' fogalmát, és az ELPÁ-ról is megállapította, hogy annak minősül,¹³⁷ aminek a tevékenysége „*egyrészt motorkerékpár-versenyek szervezésében, másrészt pedig a versenyeknek szponzorálási, reklám- és biztosítási szerződések kötése által történő kereskedelmi jellegű hasznosításában áll,*” amely tevékenységek funkcionális kiegészítő viszonyban állnak.¹³⁸

Ezen helyzetéből adódóan a Bíróság olyan többletkötelezettségeket állapított meg az ELPA eljárásával szemben, amelynek alapjai az EUMSZ. 106. cikkével kapcsolatos joggyakorlatban találhatóak, amely értelmében a tagállamok nem hozhatnak közvállalkozások, valamint különleges vagy kizárólagos jogokkal felruházott vállalkozásokkal kapcsolatban az uniós versenyszabályokkal ellentétes intézkedéseket. Ezen rendelkezés nem alkalmazható

¹³³ P BOUGETTE et al., *Self-Preferencing and Competitive Damages: A Focus on Exploitative Abuses*. The Antitrust Bulletin, 67:2 (2022). 190–207.

¹³⁴ C-49/07. sz. ügy, *Motosykletistiki Omospondia Ellados NPID (MOTOE) kontra Elliniko Dimosio*.

¹³⁵ *MOTOE*, [38.]

¹³⁶ S WEATHERILL, *Article 82 EC and Sporting 'Conflict of Interest': The Judgment in MOTOE*. In: S Weatherill. European Sports Law. Hága, T.M.C. Asser Press, 2014.

¹³⁷ *MOTOE*, [29.]

¹³⁸ *MOTOE*, [33.]

önállóan, hanem mindig valamely másik szerződéses cikkel párban kell alkalmazni,¹³⁹ amint azt az EUB tette is jelen esetben az EUMSZ 102. cikkel.

Az ELPA számára jogszabály által biztosított diszkrecionális, különböző eljárási garanciákat nélkülöző jogkör pedig nem volt összeegyeztethető a Szerződés által előírt gazdasági szereplők esélyegyenlőségét biztosító torzulásmentes versenyrendszer követelményével.¹⁴⁰ A Bíróság gyakorlatában önmagában az nem minősül EUMSZ. 102. cikkével ellentétesnek, ha az állam által biztosított kizárólagos vagy különleges jogok által létrejön vagy megerősödik az erőfölény,¹⁴¹ bizonyos körülmények teljesülése esetén azonban önmagában a biztosított jogkör jellege is lehet olyan, hogy az már önmagában erőfölénnyel való visszaélésnek minősül.¹⁴² Az ELPÁ-nak biztosított jogok is olyan helyzetet teremtettek, amelyek Kokott főtanácsnok szavaival élve „*annak konkrét megfogalmazása miatt visszaélésre indít(ottak)*”,¹⁴³ azaz az erőfölénnyel való visszaélés konkrét megtörténte nélkül is az EUMSZ. 106. cikkébe ütköztek.

Ez abból fakad, hogy az ilyen helyzet ellentétes a torzulásmentes versenyrendszer követelményével, ami a gazdasági szereplők esélyegyenlőségének elérésével biztosítható, amely az esetben csak úgy lett volna elérhető, ha az ELPA engedélyezési jogköre korlátozásoknak, kötelezettségeknek és ellenőrzésnek alárendelt,¹⁴⁴ hogy elkerülhető legyen a saját versenysorozat favorizálásának lehetősége.¹⁴⁵

A Bíróság ugyan olyan messzire nem ment, mint amit Kokott főtanácsnok javasolt, illetve a Bizottság korábban kötelezettségvállalások során alkalmazott,¹⁴⁶ mely szerint a hatásköri-felügyeleti jogkör és a versenyszervező és értékesítő jogkör egyértelmű szétválasztása (*unbundling*) szükséges a verseny hatékony fenntartása érdekében, *pro analogia* hivatkozva a távközlési piacliberalizációval kapcsolatos esetjogot.¹⁴⁷ A Bíróság megelégedett azzal, hogy az ELPÁ-n belül olyan eljárási követelményrendszer kerüljön lefektetésre, amely egyrészt objektív, diszkrimináció-mentes alapokra helyezi az engedélyezési tevékenység gyakorlását – a korlátozásokon és kötelezettségeken keresztül –, másrészt pedig ellenőrzésnek, és elsősorban bírói ellenőrzésnek alárendelt, azaz egy megtagadó határozat adott esetben

¹³⁹ WHISH (2021). 233.

¹⁴⁰ MOTOE, [51.]

¹⁴¹ Pl. C-179/90. sz. ügy, *Merci convenzionali porto di Genova SpA kontra Siderurgica Gabrielli SpA*. [16.]

¹⁴² C-18/88. sz. ügy, *Régie des télégraphes et des téléphones (RTT) kontra GB-Inno-BM SA*. [23.]

¹⁴³ Julianne Kokott főtanácsnok indítványa a MOTOE-ügyben. [88.] és [97.] – [106.]

¹⁴⁴ MOTOE, [53.]

¹⁴⁵ MOTOE, [52.]

¹⁴⁶ PIJETLOVIC (2016), 196-199.

¹⁴⁷ Főtanácsnoki indítvány a MOTOE-ügyben, [102.]

felülvizsgálható bíróság előtt. Amint arra Kokott főtanácsnok is rámutatott, nem önmagában a hozzájárulás megtagadásával van probléma, mivel az alapulhat indokolt, objektív indokokon, mint a versenyzők és nézők biztonsága, vagy a sportág versenynaptárának koordinálása.¹⁴⁸ A versenyprobléma a sportszabályzó szövetségben rejlő érdekellentétből fakad: azt kell megfelelő kötelezettségekkel és korlátozásokkal körülbástyázni, hogy a sportszövetség által jogszerűen bírt engedélyezési jogkört ne tudja arra felhasználni, hogy azzal a saját versenysorozatát hozza előnyösebb helyzetbe.

¹⁴⁸ Főtanácsnoki indítvány a *MOTOE*-ügyben, [90.] – [94.]

IV. Paradigmaváltás a *trilógia* tükrében

„*A sportági szövetségek mantrája az autonómiájuk megtartása érdekében egy letűnt kor elavult maradványa*”¹⁴⁹
Richard ‘Dick’ Pound¹⁵⁰

A III. fejezetben részletesen bemutatott értelmezési keret az, amely elsősorban az alapját képezte a Bíróság legújabb döntéseinek is – azzal, hogy ebben az esetben nem csak szimpla alkalmazásról, hanem bizonyos aspektusokból meghaladásról is beszélhetünk, ami új „frontvonalakat” nyit a sportautonómiáért való küzdelemben. A IV. fejezet ezen meghaladást mutatja be az EUB legfrissebb döntései tükrében. Ezen döntésekben egy-egy konkrét szabályzat versenyjogi felülvizsgálata mellett a Bíróság a *lex sportiva*, mint autonóm magánjogrend konkrét felépítését is erősebb kontroll alá veszi, tekintve, hogy a két ügy – bizonyos eltérésekkel és kiegészítésekkel – a sportszövetségek „kapuőri” tevékenysége körül összpontosult.

1. Az EUMSZ. 165 cikkének (alkotmányos?) jelentősége

Az első „frontvonal” a már említett, Lisszaboni Szerződés által az uniós jogrendszerbe emelt EUMSZ. 165. cikke körül állt fel. Amint a fentiekben bemutatásra került, azelőtt annyiban beszélhettünk uniós sportjogról, amennyiben az a Szerződések hatálya alá tartozó gazdasági tevékenységet érintett az EUB értelmezésében. Ezzel szemben immár nevesített, támogató hatásköre van az EU-nak a sport területén. Az, hogy a sport az elsődleges uniós jog terrénumában is megjelent, minőségi változást jelentett a korábbi jogilag nem kötelező kormányközi nyilatkozatok és bizottsági jelentésekhez képest. Éppen ezért vált éles kérdéssé ezen cikk jelentősége: mennyiben képes arra, hogy megváltoztassa az eddig kialakult joggyakorlatot?

Rantos főtanácsnok a Szuperliga-ügyben adott indítványában előbbi mellett foglalt állást. Véleménye szerint az EUMSZ. 165. cikke, az *‘európai sportmodell’ ‘alkotmányos’ elismerését jeleníti meg*”, amely elsősorban piramisszerkezetre, a nyílt versenyrendszer követelményrendszerére, és a pénzügyi szolidaritásra terjed ki,¹⁵¹ kontrasztba állítva a többi, világon létező sportmodellel.¹⁵² Az alkotmányos elismerésnek a főtanácsnoki indítvány

¹⁴⁹ Richard POUND. *Global Sport: A SWOT Assessment*. Richard Pound a belga aarhus-i „Play the Game” konferencián 2015. október 25-én elhangzott mondatai.

¹⁵⁰ A WADA első elnöke, a NOB korábbi alelnöke, korábbi úszóbajnok.

¹⁵¹ Főtanácsnoki indítvány a Szuperliga-ügyben, [30.]

¹⁵² *Ibid.*, [33.]

értelmében az a jelentősége, hogy az EUMSZ. 165. cikke „horizontálisan alkalmazandó”, és így speciális szabály az EUMSZ. versenyszabályaihoz képest: mivel a 165. cikk „különös rendelkezésnek minősül az EUMSZ 101. és EUMSZ 102. cikk általános rendelkezéseihez képest”, így az „EUMSZ. rendelkezéseinek a sport területére történő alkalmazása nem korlátozódhat kizárólag az EUMSZ 101. és EUMSZ 102. cikkekre.”¹⁵³ Mindebből a főtanácsnok a belső piac jogára tekintettel azt a következtetést vonta le, hogy „az EUMSZ 165. cikkben szereplő hivatkozások relevánsak lehetnek többek között a sport területén a versenykorlátozások vagy az alapvető szabadságok korlátozásai esetleges objektív igazolásának elemzése szempontjából.”¹⁵⁴

Ehhez képest az EUB jelentősen kisebb relevanciát tulajdonított az EUMSZ. 165. cikkének a versenyjogi elemzésében. A Bíróság teljes mértékben elutasította a cikk horizontális vagy alkotmányos jelentőségéből fakadó általános alkalmazandóságot, rendszertani értelmezést alkalmazva azon az alapon, hogy az nem az EUMSZ. általánosan alkalmazandó rendelkezések elnevezésű II. címében található, egyúttal kimondva azt is, hogy a cikk alapján az EU nem hozhat létre önálló sportpolitikát.¹⁵⁵ Emellett ugyan elismerte a 165. cikkben megjelenített sajátosságok jelentőségét, ezek azonban nem kötelező jelleggel beépítendőek a Bíróság versenyjogi elemzésébe, és nem szolgálhatnak alapul a sport különleges bánásmódjának.¹⁵⁶ Ezáltal a sport sajátosságai a Bíróság olvasatában a klasszikus versenyjogi vizsgálat során csak annyiban vehetőek figyelembe, mint bármely más piaci szektor sajátosságai.¹⁵⁷ Emellett természetesen az EUB nem zárta ki, hogy a sport sajátosságai figyelembe vehetőek legyenek az értékelés során.¹⁵⁸

Ezáltal a Bíróság a jogirodalomban már korábban elfogadott álláspontnak megfelelően ítélt, amely szerint ezen cikk valójában az EUB joggyakorlatának megváltoztatására alkalmatlan:¹⁵⁹ ugyanis az már korábban is eseti döntéseiben kellő érzékenységgel közelített a sporttal kapcsolatos ügyekhez,¹⁶⁰ amihez képest nem jelent minőségi változást az új cikk, és

¹⁵³ *Ibid.*, [35.]

¹⁵⁴ *Ibid.*, [42.]

¹⁵⁵ *Szuperliga*, [99.]-[100.]

¹⁵⁶ *Ibid.*, [101.]

¹⁵⁷ G MONTI. *EU Competition Law after the Grand Chamber's December 2023 Sports Trilogy: European Superleague, International Skating Union and Royal Antwerp FC*. TILEC Discussion Paper, 2024.01.07.

¹⁵⁸ *Szuperliga.*, [103.] - [104]

¹⁵⁹ G MONTI. *Sports Governance after the Opinions of Advocate General Rantos in Superleague and International Skating Union*. (January 2, 2023). TILEC Discussion Paper, DP 2023-001, (2023).

¹⁶⁰ WEATHERILL (2017). 175.

főleg nem teremt kötelezettséget a Bíróság számára bizonyos jellemzők *a priori* figyelembevételére vagy új keretrendszer alkalmazására.

2. Az uniós versenyjog hatékonyabb érvényesítése

Amellett, hogy a versenyjogi keretrendszerbe nem kerültek – a Szerződésen belüli – más elemek, a meglévő keretrendszeren belül is szigorítást jelentenek az EUB ítéletei, mégpedig három okból is. Egyrészt, a sportszövetségek transznacionális voltát leképezve rájuk nézve is hasonló standardokat szabott meg a Bíróság, mint egy országos szövetség esetében a kettős funkcióban rejlő érdekellentét elkerülése érdekében. Másrészt, szűkült a *Meca-Medina*-ügyben sportra kiterjesztett szabályozási járulékoság, mint elérhető igazolás alkalmazási köre. Harmadrészt pedig újraértelmeződhet az egész *lex sportiva* mint transznacionális magánjogrend felépítése a versenyszabályok hatékony érvényesítése érdekében a CAS szerepének átértelmezésén keresztül.

2.1. Államok az államban

A konkrét ügyekben a *MOTOE*-ügyhöz hasonlóan a sportszövetségek, nevesül az UEFA/FIFA és az ISU előzetes engedélyezési jogköre gyakorlásának módja volt a fő jogi kérdés, tekintettel ezen szövetségek kettős funkciójára. A *Szuperliga*-ügyben felperesi oldalon egy potenciálisan versenyző versenykiírás szervezője állt, míg az *ISU*-ügyben két egyéni gyorskorcsolyázó, akik azt sérelmezték, hogy az ISU szabályzata karrier hosszúságú eltiltást írt elő olyan esetekre, ha a föderáció sportolói nem ISU által engedélyezett versenyen vesznek részt.

Magától értetődőnek tűnhet ugyanolyan standardok alkalmazása ez esetben is, mint az ELPA tekintetében, ugyanakkor fontos eltérés, hogy az UEFA/FIFA és az ISU esetében nem jogszabály vagy közigazgatási aktus biztosítja – különleges vagy kizárólagos jogok biztosításán keresztül – a kvázi kapuóri szerepet. Ez a szerep a transznacionális *lex sportiva* területén épp annak természetéből fakad: a világszintű homogén szabályozás biztosítása érdekében elengedhetetlen, hogy a sportszövetség szabályozói hatásköre is határokon átíveljen.¹⁶¹ A jogrendszer sajátosságainak megfelelően mindez a szabályozási hatáskör kontraktuális vagy kvázi-kontraktuális viszonyok hálójából ered, és nem abból, hogy egy állam biztosítaná ezen jogokat. Ebből fakadóan pedig a Bíróság kiterjesztette joggyakorlatát olyan esetekre is, amelyekben az „erőfölényben lévő vállalkozás önálló magatartása révén – és nem valamely

¹⁶¹ *Szuperliga*, [143.]

tagállam által biztosított kizárólagos vagy különleges jogok következtében – kerül olyan helyzetbe, hogy megakadályozhatja a potenciálisan versengő vállalkozások belépését egy adott piacra.¹⁶²

Ezáltal a transznacionális sportszövetségeknek is olyan versenyjogi többletkövetelményeknek kell megfelelnie, mintha kvázi állami aktorok – vagy digitális kapuőrök – lennének: lévén egy sportszövetség „***olyan szabályozási, ellenőrzési és szankcionálási jogkörrel rendelkezik***” amellyel megszabhatja a piacon résztvevők belépési feltételeit,¹⁶³ valamint „***ökoszisztémájukon kívül jelenleg gyakorlatilag lehetetlen életképes versenyt létrehozni***”.¹⁶⁴

A szigorúbb követelmények is ebből fakadnak: a sportszövetségeknek biztosítania kell az esélyegyenlőséget eljárásuk során, azaz nem védhetik saját gazdasági érdeküket a saját versenykiírás favorizálásán keresztül, különben önkényes eljárásukkal a sportszövetségek a sportolóktól egy innovatívabb formátumban való versenyzés potenciális lehetőségét, míg a fogyasztóktól annak megtekintését akadályozza meg, kárt okozva a keresleti és kínálati oldalon egyaránt.¹⁶⁵ Ezzel a Bíróság kárelméletet is társít megállapításaihoz.

Bizonyos szerzők szerint ezáltal „***egy szigorúbb versenyjog***” alanyaivá váltak ezzel,¹⁶⁶ amely tiltja a saját termék – itt: versenysorozat – kedvezőbb elbánásban való részesítését.¹⁶⁷ A többletkövetelmények mibenléte abban áll, hogy általánosan egy erőfölényes vállalkozás számára nem tiltott a saját kereskedelmi érdekeinek védelme.¹⁶⁸ A versenyjogi jogsérelem akkor lett volna elkerülhető, ha a sportszövetségek olyan szabályzatok alkotnak, amelyek anyagi és eljárásjogi garanciák által biztosítva átláthatóak, objektívek, hátrányos megkülönböztetéstől-mentesek és arányosak,¹⁶⁹ ezáltal kibontotta az EUB a MOTOE-ügyben előírt „korlátozásokat és kötelezettségeket”, amelyeknek az engedélyezési szabályzatoknak meg kell felelniük, annak érdekében hogy azok ne adjanak lehetőséget az önkényes eljárásra.

¹⁶² *Ibid.*, [137.]

¹⁶³ *Szuperliga*, [137.]. Saját kiemelés.

¹⁶⁴ *Ibid.*, [149.]

¹⁶⁵ *ISU*, [146.]

¹⁶⁶ P I COLOMO. *On Superleague and ISU: the expectation was justified (and EU competition law may be changing before our eyes)*. Chillin'Competition Blog, 2023.12.21.

¹⁶⁷ *Szuperliga*, [151.]

¹⁶⁸ C-27/76. sz. ügy, *United Brands kontra Európai Közösségek Bizottsága*, [189.]

¹⁶⁹ *ISU*, [131.]-[135..]

2.2. Sajátosság vagy hatékonyság? – paradigmaváltás a járulékos korlátozások doktrínájában

A fent bemutatottak alapján a *Meca-Medina*-üggyel a Bíróság elismerte a járulékos korlátozások doktrínájának alkalmazhatóságát a sport területén. A doktrína alkalmazása során amennyiben a nem gazdasági verseny megfontolásai alapján motivált cél jogszerű, a magatartás „kivételt” képezhet a 101. cikk hatálya alól, míg a 102. cikk esetében nem áll fenn az erőfölénnyel való visszaélés. Így a Bíróság megnyitotta a lehetőségét annak, hogy az EUMSZ. versenyszabályaiban foglalt érdekeken kívül tágabb érdekek is megjelenhessenek egy magatartás igazolásakor.¹⁷⁰

A járulékos korlátozások doktrínája az EUB gyakorlatában eddig független volt attól, hogy az adott versenykorlátozás az EUMSZ. 101. cikke értelmében cél vagy hatás szerinti.¹⁷¹ A korlátozás mértéke a teszt alkalmazása során az „objektíve elválaszthatatlanság” körében merült fel, amely vizsgálat megelőzi a cél vagy hatás szerinti elhatárolást,¹⁷² vagy a „különösen súlyos korlátozás” megállapítását.

Ezzel szemben az EUB kizárta a doktrína alkalmazását olyan magatartásokra, amelyek „természetüknél fogva sértik az EUMSZ 102. cikket”, vagy cél szerinti korlátozásnak minősülnek az EUMSZ. 101. cikk értelmében.¹⁷³ Ezáltal – az ISU-ügy elsőfokú ítéletéhez hasonlóan – megfordult a vizsgálat sorrendje:¹⁷⁴ nem az vizsgálandó először, hogy az adott magatartás jogszerű célt követ-e, amelytől elválaszthatatlan a versenykorlátozás, hanem első körben az vizsgálandó, hogy a magatartás alapvetően olyan mértékű károsító hatással bír-e, amely igazolja, hogy a magatartás „célja” éppen a verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása.¹⁷⁵ Tekintettel arra, hogy a Bíróság gyakorlatában szűken értelmezendő a „cél szerinti” versenykorlátozás fogalma,¹⁷⁶ a legtöbb esetben elvben továbbra sem kizárt a Wouters/Meca-

¹⁷⁰ Formális értelemben csak az EUMSZ. 101. cikk (3) bek. esetén beszélhetünk igazolásról, de az EUMSZ. 102. cikkel kapcsolatos joggyakorlat elismeri – még ha kifejezetten ritkán találja is megállapítottnak – a „hatékonyság védekezést. Lásd: A Bizottság közleménye – Iránymutatás az EK-Szerződés 82. cikkének az erőfölénnyel való visszaélés vizsgálatakor alkalmazandó magatartásokról. HL C 45, 24.2.2009., 7–20. o., [30.] – [31.].

¹⁷¹ MONTI (2024), 18.

¹⁷² C-427/16. és C-428/16. sz. egyesített ügyek, *CHEZ Elektro Bulgaria kontra Yordan Kotsev és mások*. [53.].

¹⁷³ *Szuperliga*, [18.]-[186.].

¹⁷⁴ GÁL Gábor, TÓTH András. *A sporttal kapcsolatos uniós versenyjogi gyakorlat bemutatása*. Sportjog, 2021/4. 4-5.

¹⁷⁵ *Ibid.*

¹⁷⁶ Lásd: C-179/16. sz. ügy, *F-Hoffman-La Roche Ltd, és mások kontra Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato*, [78.].

Medina-teszt alkalmazása. Ugyanakkor jelentős fejlemény, hogy a járulékos korlátozások szűk értelemben azóta két magán-szabályzó szervre is alkalmazta a Bíróság.¹⁷⁷

Mindemellett a Bíróság nem zárta ki – bár csekélynek ítélte – a lehetőségét, hogy a „klasszikus” versenyjogi eszközökkel – így a 101. cikk (3) szerinti feltételrendszerrel, vagy a „hatékonysági védekezéssel” igazolják magatartásukat a sportszövetségek.¹⁷⁸ Mindazonáltal az EUB által kijelölt irány egyértelmű: a *Wouters/Meca-Medina*-teszt elérhetőségének csökkentése arra ösztökélheti a sportszövetségeket, hogy a 101. cikk (3) bekezdés vagy hatékonysági védekezés alapján kvantitatív módon mutassák be az elért nyereségeket az adott magatartás által, ahelyett hogy pusztán hivatkoznak valamely sportérdekű célra. Ráadásul az EUB kihangsúlyozta, hogy a nyereségeknek ki kell hatnia a felhasználók valamennyi csoportjára, így „nemzeti labdarúgószövetségekre, a hivatásos vagy amatőr klubokra, a hivatásos vagy amatőr játékosokra, a fiatal játékosokra és általában a fogyasztókra, azaz a nézőkre vagy televíziónézőkre.”¹⁷⁹

2.3. A „kiszereződés” hajnala

Végezetül pedig az EUB érintette a CAS szerepét is, ami a II.3.2. fejezetben megállapítottak alapján sarokköve a *lex sportiva* működésének. A CAS egyrésztől kvázi precedensrendszerén keresztül segíti a sportjog koherens fejlődését, másrésztől pedig – a Svájci Szövetségi Bíróság kedvező joggyakorlatára támaszkodva – végrehajtható ítéletein keresztül alkalmas rá, hogy a sportjogviták többnyire „házon belül” kerüljenek rendezésre.

Ezen körön belül – tekintettel a sport sajátosságaira tekintettel – az EUB elismerte a CAS szerepét és legitimnek fogadta el azt,¹⁸⁰ hasonlóan az EJEB-hez. Ugyanakkor a CAS határozatok elégtelen bírósági felülvizsgálata okán versenyproblémákat állapított meg. Ezek elsősorban az uniós jogvédelem szempontjából merültek fel mivel „a választottbírói mechanizmus alkalmazása aláássa a jogalanyoknak az uniós jog közvetlen hatályából eredő jogainak védelmét” és a versenyszabályoknak való tényleges megfelelést,¹⁸¹ mivel a CAS Eljárási Szabályzata alapján a választottbíráskodás helye mindenképpen Svájc.¹⁸² Ebből fakadóan pedig a határozatok felülvizsgálata is csak a nem EU-tagállam Svájcban lenne lehetséges. A Bíróság gyakorlata szerint viszont magánszemélyeknek minden esetben

¹⁷⁷ C-128/21. sz. ügy, *Lietuvos notarų rūmai és mások kontra Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba*. C-438/22. sz. ügy, *Em akaunt BG EOOD kontra Zastrahovatelno aktsionerno druzhestvo Armeets AD*.

¹⁷⁸ *Lásd Superliga*, [189.] – [209.]

¹⁷⁹ *Superliga-ügy*, [195.]

¹⁸⁰ *ISU*, [185.]

¹⁸¹ *ISU*, [194.]

¹⁸² CAS Eljárási Szabályzat, R28.

biztosítani kell az uniós jog által számukra biztosított jogok érvényesülését, ami csak úgy érhető el az EUB értelmezésében, ha a felülvizsgálatot gyakorló bíróság az EUMSz. 167. cikke alapján bíróságnak minősül és így előzetes döntéshozatali eljárással fordulhat az EUB felé. Amennyiben ez nem teljesül, a sportválasztottbírói kikötés „megerősíti” a versenyjogi jogsérelmet.¹⁸³

A döntés hatása így alapvetően még tovább növelheti a sportautonómia fölötti versenyjogi kontrollt, amennyiben például a választottbíráskodás helye átkerül Svájcba, ahol a választottbírói határozat érvénytelenítése körében a közrendi vizsgálat során az uniós közrend is figyelembe veendő, aminek határait előzetes döntéshozatali eljárás során segíthet megszabni az EUB. Emellett az EUB döntése elősegítheti, hogy a sportolók olyan ügyekben, amelyek uniós versenyjogot vagy piaci alapszabadságra vonatkozó szabályokat érint – amely a fentiekben bemutatottak szerint egyre gyakrabban fordulhat elő – bátrabban fordulhatnak a *lex sportiva*n kívüli igazságszolgáltatási fórumokhoz, elsősorban tagállami bíróságokhoz.¹⁸⁴

Emellett az ügy kiválóan illeszkedik abba a tágabb trendbe, miszerint az EUB minden esetben igyekszik megóvni az uniós jog autonómiáját olyan esetekben, amikor csak a lehetősége is felmerülne annak, hogy egy az Unió bírósági rendszerén kívüli *forum* értelmezi az uniós jogot. Korábban ez a megközelítés az Emberi Jogok Európai Egyezményéhez való csatlakozás elutasítását magában foglaló véleményben is manifesztálódott,¹⁸⁵ míg a közelmúltban a befektetési választottbíráskodással kapcsolatban érzékelhettünk hasonlót.¹⁸⁶

¹⁸³ ISU [184.]

¹⁸⁴ DUVAL (2023), 469-471.

¹⁸⁵ 2/13. sz. vélemény, Az Európai Uniónak az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez történő csatlakozásáról.

¹⁸⁶ C-284/16. sz. ügy, *Slowakische Republik kontra Achmea BV*.

V. Konklúzió

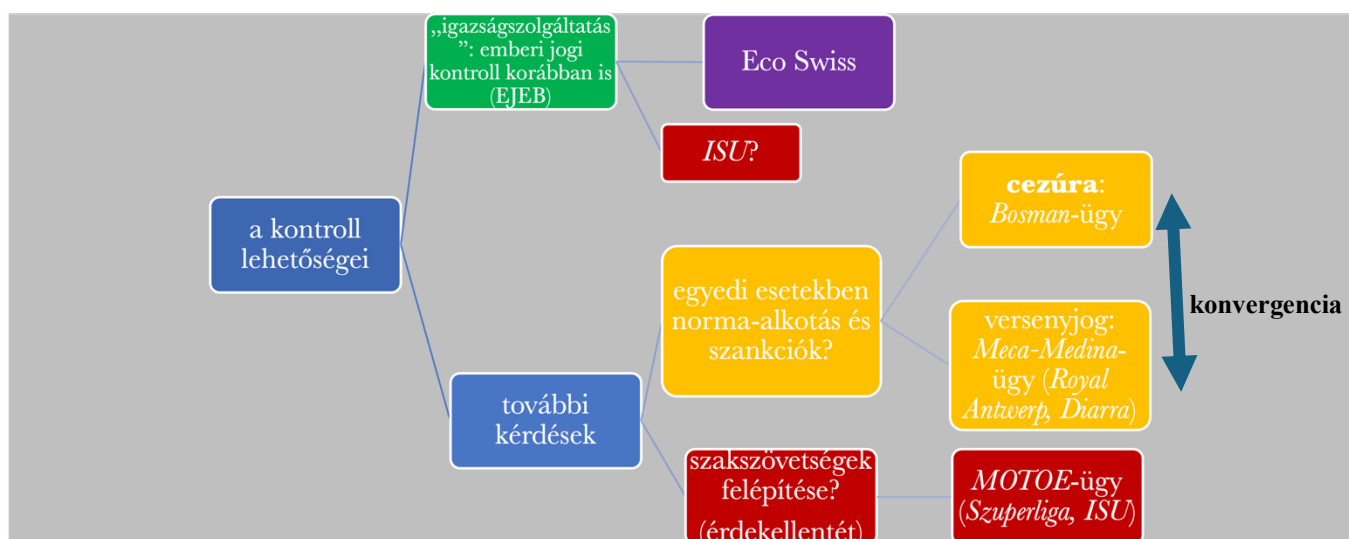
Jelen dolgozatomban azt vizsgáltam, hogy a sport speciális területén, mint transznacionális magán-jogrend, milyen – demokratikus és jogi – kontrollfunkció betöltésére van szükség, és hogy mennyiben képes ennek megfelelni az unió belső piacának joga. Ezen keresztül így az EU beavatkozásának alkotmányos alapjait és a beavatkozás hullámain vettem górcső alá,¹⁸⁷ tekintettel arra, hogy a Lisszaboni Szerződésig az Unió semmilyen Szerződéses hatáskörrel nem rendelkezett a sport területén.

Elsőként, hogy a kezdeti, sportautonómiának túlzottan kedvező hozzáállás miért illeszthető rá nehezen a kommercializálódott sport valóságára, és hogy ezt követően milyen tényezők okán vált intenzívebbé a két jogrend közötti interakció, és milyen elemzési keretet dolgozott ki az EUB, amely megfelelően képes kezelni a sportjog térréjében keletkező speciális problémákat. E keretrendszer elemzésében párhuzamok vonhatóak a piaci alapszabadságokkal és a versenyszabályok alkalmazásával kapcsolatos joggyakorlat között, amint a Bíróság gyakorlatában egy olyan konvergencia figyelhető meg, amely leképezi a sportszektor sajátos közgazdaságtani és társadalmi megfontolásait. Ezáltal a piaci alapszabadságok joggyakorlata által inspirált versenyjog kvázi „alkotmányjogias” szerepet öltött a kvázi „állami” szereplők fölött: egyes szabályzatok felülvizsgálatakor versenyjogon kívüli célkitűzéseket jogszerűnek elismerve, egy lényegében szükségességi-arányossági teszten keresztül vizsgálta a sportszövetségek uniós jognak való megfelelését.

A *lex sportiva* és az uniós belső piaci jog közötti interakció második hullámában már erőteljesebben a *lex sportiva* alapjait – elsősorban a sportszövetségek kettős funkcióján, és a CAS szerepén keresztül – megkérdőjelezve fejtett ki jogi kontrollt az EUB. Felismerve a globális sportszövetségek jelentőségét, a Bíróság alkalmazta rájuk a szigorúbb „közjogi versenyjog” szabályait merítve az EUMSZ. 106. cikkel kapcsolatos gyakorlatából.¹⁸⁸ Másrészt, a sportválasztottbíráskodás illeszkedik abba a trendbe, amely fémjelzi az EUB fokozott óvatosságát az uniós jog hatékony érvényesülésének ellenőrzésével kapcsolatban.

¹⁸⁷ 3. ábra.

¹⁸⁸ Monti, (2024). 14.

3. ábra

Összességében elmondható, hogy az EU-ban – és európai, nem EU-tagállam országokban is, mint Anglia¹⁸⁹ – a sportszövetségek elszámoltathatósága ezen fejleményeknek köszönhetően jelentősen megnövekedett, amit jelez a jelen sorok írásakor is folyamatban lévő¹⁹⁰ vagy épp lezárt ügyek száma és sajtóvisszhangja. A közelmúltban lezárt – fent elemzett keretrendszer átigazolási szabályzatokra alkalmazó – *Diarra-ügy*¹⁹¹ utóhatása kiválóan mutatja az uniós jog globális jelentőségét, miután a FIFA szabályzatai átdolgozásáig felfüggesztette az összes az alapján zajló peres eljárást.

Mindez mutatja egyrészt, hogy az uniós versenyjog jelenlegi keretrendszerébe megfelelően beilleszthetőek akár olyan nem-gazdasági érdekek is, amelyek a sportot jellemzik, és így az megfelelő, ellensúlyt tud képezni egy egyébként olyan piacon, amelyen természetes monopóliumok kialakulása a jellemző; másrészt pedig azt is, más Szerződéses rendelkezések¹⁹² a meglévő értelmezési keretbe történő beemelése nélkül és ezáltal a versenyszabályok alkalmazási fragmentációnak elkerülésével is hatékony eszköz tud maradni a – belső piaci joggyakorlat által is inspirált – uniós versenyjog, mint kvázi-államok kvázi-alkotmányjoga.

¹⁸⁹ Lásd például a Manchester City és az angol bajnokság között nemrég lezárt választottbírói eljárás. (<https://www.premierleague.com/news/4144828>)

¹⁹⁰ A labdarúgó játékoszsakszervezet által benyújtott panasz a Bizottságnál a meccsnaptár túlterhelésére hivatkozva A német versenyhatóság által indított versenyfelügyeleti eljárás a Bundesliga ún. 50+1%-os szabálya iránt.

¹⁹¹ C-650/22. sz. ügy, *Fédération internationale de football association (FIFA) kontra BZ*. Az ügyben a Bíróság a FIFA átigazolási szabályzatának egyes rendelkezéseit találta uniós versenyjogba ütközőnek.

¹⁹² EUMSZ. 165. cikk.

Hivatkozott források

Irodalomjegyzék

BALDWIN, Robert et al.: *Introduction: Regulation – the Field and the Developing Agenda*. In: Robert Baldwin et al. (szerk.): *The Oxford Handbook of Regulation*. Oxford, Oxford University Press, 2010.

BLACKABY, Nigel et al. *Redfern and Hunter on International Arbitration*. Oxford, Oxford Academic, 2022.

BORN, Gary B. *International Commercial Arbitration*. Hollandia, Kluwer Law Online, 2009.

BOUGETTE, Patrice et al. *Self-Preferencing and Competitive Damages: A Focus on Exploitative Abuses*. *The Antitrust Bulletin*, 67:2 (2022). 190–207.

BRADFORD, Anu. *The Brussels Effect: How the European Union Rules the World*. New York, Oxford Academic, 2020.

BUDZINSKI, Oliver; FEDDERSEN, Arne. *Should organising premier-level european football be a monopoly? – an economists' perspective*. In: Jacob KORNBECK (szerk.) *EU Antitrust Law and Sports Governance – The Next Frontier?* Oxford, Routledge, 2023.

BUDZINSKI, Oliver. *Gatekeeping in the Audiovisual Sector: Economic Background, Competition, and Regulation*. In: Maja CAPPELLO (szerk.): *Unravelling the Digital Services Act Package*. Strasbourg, European Audiovisual Observatory, 2021.

CHALABY, Jean K. *The Format Age: Television's Entertainment Revolution*. Cambridge, Polity Press, 2015.

COLOMO, Pablo Ibáñez. *Competition law and sports governance: disentangling a complex relationship*. *World Competition*, 45:3 (2022).

COLOMO, Pablo Ibáñez. *The New EU Competition Law*. London, Bloomsbury Publishing, 2023

DE WITTE, Floris; ZGLINSKI, Jan. *The Idea of Europe in Football*. *European Law Open*, 2022:1.

DUVAL, Antoine; van ROMPUY, Ben (szerk.): *The Legacy of Bosman – Revisiting the Relationship Between EU Law and Sport*. Hága, TMC Asser Press, 2016.

DUVAL, Antoine et al. (szerk.): *The European Roots of Lex Sportiva*. Oxford, Bloomsbury Publishing, 2024.

DUVAL, Antoine. *The international skating union ruling of the CJEU and the future of CAS arbitration in transnational sports governance*. The International Sports Law Journal 23:467-474 (2023).

DUVAL, Antoine. *Transnational Sports Law: The Living Lex Sportiva*. In: Peer Zumbansen (szerk.): The Oxford Handbook of Transnational Law. Oxford, Oxford University Press, 2021. 496-497.

FLANAGAN, Christopher. *The Corridor of Uncertainty: Part Two, Why Attempts to Regulate the Financial Aspects of Football are Met with Legal Challenges*. International Sports Law Journal 2018:18, 29–38.

FORREST, David; SIMMONS, Robert. *Outcome Uncertainty and Attendance Demand in Sport: The Case of English Soccer*. Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician), vol. 51, no. 2.

FOSTER, Ken. *Is there a Global Sports Law?* Entertainment and Sports Law Journal 2(1):17 (2003).

FRICK, Bernd. *Globalization and Factor Mobility: The Impact of the 'Bosman-ruling' on Player Migration in Professional Soccer*. Journal of Sports Economics, 10:1 (2009). 88-106.

GAILLARD, Emmanuel. *Legal Theory of International Arbitration*. Hága, Martinus Nijhoff, 2010.

GARCÍA, Borja. *UEFA and the Euroean Union: From Confrontation to Cooperation?* Journal of Contemporary European Research, 3:3 (2007).

GÁL Gábor, TÓTH András. *A sporttal kapcsolatos uniós versenyjogi gyakorlat bemutatása*. Sportjog, 2021/4.

HOEHN, Thomas. *Governance and governing bodies in sport*. In: Wladimir Andreff and Stefan Szymanski (szerk.): Handbook on the Economics of Sport. Egyesült Királyság, Edward Elgar, 2006

LINDHOLM, Johan. *A legit supreme court of world sports? The CAS(e) for reform*. The International Sports Law Journal 21:1-5 (2021).

LINDHOLM, Johan. *The Court of Arbitration for Sport and Its Jurisprudence: An Empirical Inquiry into Lex Sportiva*. Hága, T.M.C. Asser Press, 2019.

LOOZEN, Edith. *Professional Ethics and Restraints of Competition*. European Law Review, 2006., 1. szám,-

MADURO, Miguel P. *EU Law and Sports: A Match Made in Hell or in Heaven?* In: Jeremias Adams-Prassl et al. (szerk.): *The Internal Market Ideal: Essays in Honour of Stephen Weatherill*. Oxford, Oxford University Press, 2024. 216.

MAGUIRE, Kieran. *The Price of Football*. London, Agenda Publishing, 2020.

MONTI, Giorgio. *EU Competition Law after the Grand Chamber's December 2023 Sports Trilogy: European Superleague, International Skating Union and Royal Antwerp FC*. TILEC Discussion Paper, 2024.01.07.

MONTI, Giorgio. *Sports Governance after the Opinions of Advocate General Rantos in Superleague and International Skating Union*. (January 2, 2023). TILEC Discussion Paper, DP 2023-001, (2023).

NAGY Csongor István. *The Doctrine of Ancillary Restrictions as a Delimitation Tool and an Absorption Principle: Twin Notions but Not Identical Twins*. Journal of European Competition Law and Practice, vol. 15, issue 5.,

NEALE, Walter C. *The Peculiar Economics of Professional Sports: A Contribution to the Theory of the Firm in Sporting Competition and in Market Competition*. 78:1, The Quarterly Journal of Economics (1964).

PIJETLOVIC, Katarina. *EU Sports Law and Breakaway Leagues in Football*. Hága, T.M.C Asser Press, 2015

POLLACK, Mark A. *Creeping Competence: The Expanding Agenda of the European Community*. Journal of Public Policy, 1994, 14(2):95-145.

RIGOZZI, Antonio; TISSOT, Fabrice-Robert. *'Consent' in Sports Arbitration: Its Multiple Aspects*. In: Elliott Geisinger et al. (szerk.): *Sports Arbitration as a Coach for Other Players*. New York, Juris Publishing, 2015.

SÁRKÖZY Tamás. *A sport, mint az állami-jogi és az önszabályozás határterülete*. Állam- és Jogtudomány, 2000/3-4.

SCHÜTZE, Robin. *European Union Law*. Oxford, Oxford University Press, 2021.

SIMMONS, Rob. *The demand for spectator sports*. In: Wladimir Andreff, Sztéfan Szymanski (szerk.) *Handbook on the economics of sport*. Egyesült Királyság, Edward Elgar, 2009

SLOANE, Peter J. *The European Model of Sport*. In: Wladimir ANDREFF and Stefan SZYMANSKI (szerk.): *Handbook on the Economics of Sport*. Egyesült Királyság, Edward Elgar, 2006

SZABÓ Marcell, et al. (szerk.): *Az Európai Unió jogának alapjai*. Budapest, Pázmány Press, 2023

SZYMANSKY, Stefan; KUYPERS, Tim. *Winners and Losers: The Business Strategy of Football*. London, Penguin Books, 2000.

VALERO, Alfonso. *In search of a working notion of lex sportiva*. *International Sports Law Journal*, 14:3 (2014)

S WEATHERILL. *ARTICLE 82 EC AND SPORTING 'CONFLICT OF INTEREST': THE JUDGMENT IN MOTOE*. IN: S WEATHERILL. *EUROPEAN SPORTS LAW*. HÁGA, T.M.C. ASSER PRESS, 2014.

WEATHERILL, Stephen. *Principles and Practice in EU Sports Law*. Oxford, Oxford University Press, 2017

WEILER, Joseph H. H. *The transformation of Europe*. *Yale Law Journal*, 1991, vol. 100:8, 2403-2483.

WHISH, Richard; BAILEY, David. *Competition Law*. Oxford, Oxford University Press, 2021.

ZGLINSKI, Jan. *Who Owns Football? The Future of Sports Governance and Regulation after European Superleague*. LSE Legal Studies Working Paper No. 9/2024.

Jogesetek

Carl Otto Lenz főtanácsnok indítványa a C-415/93. sz. ügyben, 253-286. bekezdés. (ECLI:EU:C:1995:293)

Athanasios Rantos főtanácsnok indítványa az C-124/21. P. sz. ügyben. (ECLI:EU:C:2022:988)

Athanasios Rantos főtanácsnok indítványa a C-333/21. sz. ügyben. (ECLI:EU:C:2022:993)

Julianne Kokott főtanácsnok indítványa a C-49/07. sz. ügyben. (ECLI:EU:C:2008:142)

COMP/37.806 sz. ENIC/UEFA ügy, COMP/E3/36.85 sz. Lille/UEFA ügy.

Mutu and Pechstein v. Switzerland, no. 40575/10 and 6747/10, 2018. október 20-i ítélet, Emberi Jogok Európai Bírósága.

BGE 129 III 445.

CAS 2011/O/2422, *USOC v. IOC*.

CAS 98/185 *RSC Anderlecht v. UEFA*; CAS 96/157, *FIN v. FINA*.

2/13. sz. vélemény, Az Európai Uniónak az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez történő csatlakozása. (ECLI:EU:C:2014:2454)

C-36/74. sz. ügy, *B. N. O. Walrave és L. J. N. Koch kontra Association Union cycliste internationale, Koninklijke Nederlandsche Wielren Unie et Federación Española Ciclismo*. (ECLI:EU:C:1974:140)

C-13/76. sz. ügy, *Gaetano Doná kontra Mario Mantero*. (ECLI:EU:C:1976:115)

C-120/78. sz. ügy, *Rewe Zentral kontra Bundesmonopolverwaltung* (ECLI:EU:C:1979:42)

C-15/81. sz. ügy, *Gaston Schul Douane Expéditeur BV kontra Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen, Roosendaal* (ECLI:EU:C:1982:135)

C-41/90. sz. ügy. *Klaus Höfner és Fritz Elser kontra Macrotron GmbH*. (ECLI:EU:C:1991:161).

C-415/93. sz. ügy, *Union royale belge des sociétés de football association ASBL kontra Jean-Marc Bosman, Royal club liégeois SA kontra Jean-Marc Bosman és mások, UEFA kontra Jean-Marc Bosman*. (ECLI:EU:C:1995:463)

C-51/96. sz. *Christelle Deliége kontra Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL, Union européenne de judo* ügy, és C-191/97. sz. *Christelle Deliége kontra Francois Pacquée* egyesített ügyek. (ECLI:EU:C:2000:199)

C-126/97 sz. ügy. *Eco Swiss China Time Ltd kontra Benetton International NV*. (ECLI:EU:C:1999:269)

C-475/99. sz. ügy, *Firma Ambulanz Glöckner kontra Landkreis Südwestpfalz*. (ECLI:EU:C:2001:577)

C-295/04. sz. *Vincenzo Manfredi kontra Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*, C-296/04. sz. *Antonio Cannito kontra Fondiaria Sai SpA*, C-297/04. sz. *Nicoló Tricarico kontra Assitalia*

SpA és C-298. sz. Pasqualina Murgolo kontra Assitalia SpA. egyesített ügyek ((ECLI:EU:C:2004:85).

C-419-04 P. sz. ügy, David Meca-Medina és Igor Majcen kontra az Európai Közösségek Bizottsága. (ECLI:EU:C:2006:492)

C-351/12. sz. ügy, OSA kontra Léčebné lázně Mariánské Lázně a. s. (ECLI:EU:C:2014:110)

C-284/16. sz. ügy, Slowakische Republik kontra Achmea BV (ECLI:EU:C:2018:158)

C-427/16. és C-428/16. sz. egyesített ügyek, CHEZ Elektro Bulgaria kontra Yordan Kotsev és mások. (ECLI:EU:C:2017:890)

Merci convenzionali porto di Genova SpA kontra Siderurgica Gabrielli SpA. (ECLI:EU:C:1991:464)

C-124/21 P. sz. ügy. International Skating Union (ISU) kontra Európai Bizottság. (ECLI:EU:C:2023:1012)

C-333/21. sz. ügy. European Superleague Company, S.L. kontra Fédération internationale de football association (FIFA) és Unión de Federaciones Europeas de Fútbol (UEFA). (ECLI:EU:C:2023:1011)

C-680/21 sz. ügy. UL és SA Royal Antwerp Football Club kontra Union royale belge des sociétés de football association ASBL (URBSFA). (ECLI:EU:C:2023:1010)

C-128/21. sz. ügy, Lietuvos notarų rūmai és mások kontra Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba. (ECLI:EU:C:2024:49)

C-650/22 sz. ügy. Fédération internationale de football association (FIFA) kontra BZ. (ECLI:EU:C:2024:824)

C-438/22. sz. ügy, Em akaunt BG EOOD kontra Zastrahovatelno aktsionerno druzhestvo Armeets AD. (ECLI:EU:C:2024:71)

Jogforrások

Európai Bizottság, Oktatásügyi, Ifjúságpolitikai, Sportügyi és Kulturális Főigazgatóság. *Study on the economic impact of sport through sport satellite accounts.* Publications Office, 2018. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/156532>. (letöltés ideje: 2024. november 2.)

A Tanács 1/2003/EK rendelete (2002. december 16.) a Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról.

Amszterdami Szerződés az Európai Unióról szóló szerződés, az Európai Közösségeket létrehozó szerződések és bizonyos kapcsolódó jogi aktusok módosításáról. (HL C 340., 1997.11.10., 1–144. o.)

Az Európai Unióról szóló szerződés, az Európai Közösségeket létrehozó szerződések és egyes kapcsolódó jogi aktusok módosításáról szóló Amszterdami Szerződés - A konferencia által elfogadott nyilatkozatok - Nyilatkozat a sportról HL C 340 , 10/11/1997 P. 0136.

Az Európai Tanács 2000. december 7–9. nizzai ülésének összefoglalója.

Bizottság Iránymutatás az EK-Szerződés 82. cikkének az erőfölényben lévő vállalkozások versenykorlátozó visszaélő magatartására történő alkalmazásával kapcsolatos bizottsági jogérvényesítési prioritásokról. HL C 45., 2009.2.24.

Európai Bizottság, Oktatásügyi, Ifjúságpolitikai, Sportügyi és Kulturális Főigazgatóság, SENNETT, J. et al. *Study on the European sport model: a report to the European Commission*, Az Európai Unió Kiadóhivatala, 2022, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/28433>

Európai Bizottság, Oktatásügyi, Ifjúságpolitikai, Sportügyi és Kulturális Főigazgatóság, (2007) Fehér könyv a sportról. 2007, Az Európai Unió Kiadóhivatala.

1962. évi 25. törvényerejű rendelet.

1958. évi New Yorki Egyezmény a külföldi választottbírószági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés, HL C 326., 2012.10.26., 47—390. o.

Európai Közösség létrehozásáról szóló szerződés, HL C 325, 2002.12.24., 33—184. o.

2004. évi törvény a sportról.

Olimpiai Charta.

CAS Eljárási Szabályzat. Elérhető: <https://tinyurl.com/bdfj7b6c>. Letöltés ideje: 2024.11.14.

További források

Pablo Ibáñez COLOMO. *On Superleague and ISU: the expectation was justified (and EU competition law may be changing before our eyes)*. Chillin'Competition Blog, 2023.12.21. <https://tinyurl.com/cjk6swsy>. (letöltés ideje: 2024.11.5.)

The Editorial Board, Financial Times. *A battle for the soul of European football*. 2024. <https://tinyurl.com/2x9ptxwb> (letöltés ideje: 2024.11.05.)

Richard POUND. *Global Sport: A SWOT Assessment*. Richard Pound a belga aarhus-i „Play the Game” konferencián 2015. október 25-én elhangzott mondatai. Elérhető: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.playthegame.org/media/gpvlkqhj/25-10-Sunday-1400-richard-pound.pdf>. (letöltés ideje: 2024. november 2.)

Deloitte Football Money League 2023. <https://tinyurl.com/yay7pf3v>. Letöltés ideje: 2024.11.10.

A Manchester City és a Premier League közötti választottbírószági eljárás. <https://tinyurl.com/bdfjrtcw>. Letöltés ideje: 2024.11.14.

A német versenyhatóság által indított versenyfelügyeleti eljárás a Bundesliga ún. 50+1%-os szabálya iránt. <https://tinyurl.com/mepuckbv>. Letöltés ideje: 2024.11.14.